

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883.

Första Kammaren.

N:o 42.

Lördagen den 19 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 12 i denna månad.

Fortsattes öfverläggningen angående Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner N:is 2 och 3, afseende förändrad organisation af landtförsvaret, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

1:a punkten.

Utskottets förslag till lag om härordningen.

§ 40.

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Mannerskantz: En talare på upplandsbänken, som sistlidne gårdag hade ett längre anförande, yttrade dervid, att, om man genomginge riksdagsprotokollen för de förflutna åren, man skulle finna, att de utgjorde ett grafmonument öfver förändrade åsigtter. Dessa ord drabba åtminstone icke mig. Ty allt ifrån den stund, då jag kom in i representationen, och tills nu har jag alltid bibehållit samma öfvertygelse, nemligen att det vore omöjligt att med vår närvarande försvarsorganisation kunna försvara vårt land. Och då jag anser landets försvar vara den viktigaste af alla samhällsfrågor, som man hade att lösa, uttryckte jag redan vid den första riksdagen såsom min åsigt, att man omöjligt kunde räkna på att försvara vårt land med sådan arméorganisation, som vi hade. Det vill säga, med andra ord, att jag fann indelningsverket och den ringa öfvade beväringen allt för fåtaliga och kraftlösa för att, fördelade på ett så vidsträckt land som vårt, kunna uträtta något väsentligt och tillfyllestgörande för vårt försvar. Denna åsigt har jag alltjemt vidblifvit; och om jag också tyckts många gånger förena mig med andra meningar under den långa tid, som sedan dess förflutit, har

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

det varit därför, att jag slutit mig till hvarje förslag, som sökt åstadkomma någon förbättring till förstärkning af vårt allt för otillräckliga försvar. Jag har sålunda biträdt och varmt förordat det förslag, som vid 1871 års urtima riksdag blef framställt, emedan jag ansåg det såsom det bästa som dittills afgifvits, och gerna skulle hafva sett, att det vunnit Kamrarnes bifall. Detta lyckades emellertid icke, och tretton år hafva sedan dess förflutit; och mycket har sedan dess inträffat både inom våra Kamrar och i främmande länder. Jag har därför nu kommit till den fasta öfvertygelsen, att vi måste återgå till det, som jag framställde i början af min parlamentariska bana, d. v. s. att vi skulle söka åstadkomma en sådan öfning af landets hela manliga vapenföra ungdom i vapnens bruk, att, i fall vi blefve anfallna, vi kunde uppträda mangrant och med hela vår samlade kraft till försvar för vårt land. Detta anser jag vara det enda tillförlitliga sätt, hvarpå vi med *säkerhet* om framgång kunna förlita oss på att förmå tillbakavisa hvarje fiendtligt anfall. Jag tror icke på de förespeglingar om ett verksamt försvar till sjös, som här blifvit gjorda och som skulle kunna hindra en fiende att inkomma i landet, men som jag anser blott som vådliga försök att undgå de personliga uppoffringar, som vi måste underkasta oss, såsom det enda pålitliga medlet att kunna försvara oss. Det finnes visserligen tillfällen då, om vi äro starkare rustade än våra fiender, detta möjligen kan lyckas. Men detta fordrar då alltid så stora kraftansträngningar, att vi blott med den största svårighet skulle förmå bestrida dem, och är dessutom icke möjligt att med *säkerhet* lita på att vi skola kunna lyckas. Deremot om hvarje yngling blifver öfvad i vapnens bruk från sin första ungdom under så lång tid, som för hans utbildning deri vore erforderlig, så är jag öfvertygad om, att det alltid skall lyckas oss att under alla förhållanden, med så talrika försvarare, som vi då skola kunna uppställa, med kraft och framgång förmå försvara vårt land. Vill man komma derhän, måste man dock en gång göra en början dermed, och därför icke dröja att väsentligen bygga vårt försvar på den allmänna värnpligtens grund. Jag anser därför att, när vi nu kommit så långt att vi fått ett förslag af sådant innehåll, att alla män derigenom skulle successive blifva vapenöfvade, vi böra utveckla det systemet och icke fästa oss vid något annat; ty något annat kan aldrig blifva tillräckligt, om vi icke bjuda till att på det sättet utbilda vårt landförsvar, att alla svenska män, en efter annan, skulle successive göras vapenskicklige. Detta har *nu* skett med det förslag, som Kongl. Maj:t framlagt. Der föreslås en sådan organisation, att jag är öfvertygad om att, derest densamma blefve antagen, ingen fiende sedermera skulle vilja anfalla oss; man skulle frukta att anfalla ett land, hvars hela befolkning vore öfvad i vapen och som stod, väl öfvad, rustad och ordnad, färdig att när helst det blefve angripet uppträda till sitt försvar. Det är visserligen sant, att icke alla äro så öfvade, att de kunna anses vara fullt krigsduglige, utan att somliga äro öfvade endast en kortare tid; men derigenom att de åtminstone skulle blifva öfvade i tre månader, tror jag att de dock småningom skulle få en sådan utbildning, att man inom några månader eller den kortare tid, under hvilken man, sedan ett krig utbrutit, oftast har tid att bereda sig, skulle kunna hinna utveckla dem till

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

mera fullständigt vapenöfvade stridsmän. Jag hade därför trott, att, när ett sådant förslag blefve framlagdt, alla rättänkande och rättsin- nige och för ett verkligt och kraftigt försvar intresserade män i landet skulle fästa sig vid det, men till min förvåning och bedröfvelse fann jag, när jag kort efter dess början kom hit upp till Riksdagen, att tankarne derom redan voro i hög grad delade och att både inom Kam- rarne och ute i landet en stark agitation för den gamla indelta hä-rens bibehållande såsom stamtrupp igångsatt. Då vi haft så lång tid att bereda oss på det Kongl. förslaget innehåll och båda Kam- rarne uttryckt den samstämmande meningen, att vi skulle bygga nya försvaret väsentligen på den allmänna värnpligtens grund, så kan jag icke förstå, att man nu, när det gäller att komma till ett afgörande, som kan skaffa oss hvad en hvar måste anse för en obestriddig nöd- vändighet, eller att få ett säkert betryggande försvar, man skall gå från denna åsigt och arbeta för andra meningars förverkligande. Det gäller att med enighet fatta sitt beslut nu och icke förhåla tiden längre med att skaffa oss något, som af oss alla borde anses för vår allra viktigaste angelägenhet att få. Jag har visserligen hört en opi- nion både här i Kammaren och än mera ute i landet uttala sig i mot- satt riktning. Men vill man rätt pröfva denna opinion, så kan den dock lätt förklaras derigenom, att när ett folk blifvit satt i nödvän- digheten att sjelf allmänt taga till vapen i stället att det förr varit vant att betala andra för att uppfylla denna skyldighet, så har det dragit sig därför och icke gerna velat underkasta sig en sådan tunga, allra helst då man tillika förespeglar och lofvar dem, att de skulle få åtskilliga stora fördelar sig tillerkända, och bördor för intet efterskänkta, för hvilka man eljest fordrat att en dryg lösen skulle erläggas.

Man har vidare i Kammaren påstått, att det försvar, som åstad- kommes genom den så kallade stamtrupp, som af Kongl. Maj:t före- slagits, icke vore tillräckligt betryggande och dessutom i många afse- enden dålig. Man har kallat denna stam för »*värfvad*»; och med detta förklenande slagord har man ansett sig kunna bemöta hela detta sy- stem. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten derpå, att det icke är fråga om en värfvad trupp utan om en af kommunernas styrelser *utvald* trupp, som, när de väljande hunnit blifva vande dervid, säkert- ligen skulle utses bland de bästa, unga manskapet, som inom lands- orterna kunde fås. Och när man derjemte lemnar en tid att öfvergå till det nya systemet, så är jag öfvertygad om, att när det väl kom- mer i gång, man skulle finna att vi valt den bästa väg som fans. Jag tviflar sålunda icke på att vi skulle få en alldeles utmärkt stam- trupp, när saken en gång hunne blifva fullt utvecklad.

Dessutom är det nu att märka, att vi för närvarande icke hafva något annat att välja på än att antaga det som är oss genom den Kongl. propositionen föreslaget. Om man icke antager det, kan man omöjligen veta, hvad och när man skulle kunna få hägot annat i stället. Det kan hända, att man då nödgas antaga ett förslag, som är bygd på en helt annan grund, hvilket icke vore på långt när så bra som detta, och kanske icke heller få *något* förslag. Det är icke visadt och knappast troligt, att man kan få något som är bättre; och när man är så öfvertygad som jag och, såsom jag hoppas, de flesta andra i

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

denna Kammare, att vi utan dröjsmål måste skaffa oss ett starkt försvar, så tror jag, att man icke bör fästa sig vid något annat, som blott är *möjligt*, utan att man bör hellre antaga det man nu har framlagdt och som man är *viss* på att det är fullgodt. Och jag tror icke att någon kan säga, att det försvarsförslag, som nu är föreslaget, icke är utomordentligt kraftigt och starkt. Det har som sådant vitsordats af landets mest skicklige militärer, och jag tror att om man närmare pröfvar och undersöker denna försvarsorganisation, så skall man finna, och tvingas erkänna, att den blifver minst tre eller fyra gånger så stark, som den allt för svaga organisation, hvilken vi nu hafva. Under sådana förhållanden borde man väl icke länge besinna sig, utan nu bifalla detta förslag. Och jag för min del påyrkar på det liffigaste ett sådant bifall och vågar hänvisa herrarne på att, om man nu går att afslå det nu föredragna förslaget, man efter min öfvertygelse icke sköter landets viktigaste angelägenheter på det sätt, som man rätteligen borde, och som jag tror att man verkligen bör göra. Om man nu förkastar det föreliggande förslaget, så vet man ju dessutom icke alls, när man kan få något annat, när båda Kamrarne ju visa sig vara af alldeles olika mening, utan tvärt om har man all möjlig anledning antaga, att vi icke skola kunna få någonting alls som verkligen duger, och som vi kunna försvara oss med; om vi anfallas; och på samma gång, som man afslår det nu föreslagna systemet, afslår man sålunda på samma gång allt försvar, som kan anses vara någonting dugligt. Det ber jag herrarne allesammans betänka och äfven dem, som motsätta sig det nu föreliggande förslaget, att lägga väl märke till, att vi aldrig med båda Kamrarnes samtycke kunna få ett tillräckligt godt försvar på annat sätt än genom att nu antaga detta. Det är en chimère att tro sig kunna få något annat, som är lika godt, af båda Kamrarne antaget, en chimère, som, efter min uppfattning af ställningen, aldrig kan förverkligas. Jag tror därför att, när vi nu snart skola skrida till afgörande, en hvar af oss måste väl besinna sig, och att åtminstone alla, som hafva samma öfvertygelse som jag om nödvändigheten att snart få ett starkare försvar, icke böra hafva mod att nu lägga ett nej i voteringsurnan, ty det kommer att för all framtid — jag vågar förutspå det — leda derhän, att landet icke någonsin får något betryggande försvar alls och allraminst något så godt, som det som nu är i fråga. Här hafva framstälts många förslag från motståndarnes sida, men man kan icke våga påstå att något af dem har bättre utsigter att kunna realiseras än det nu föreliggande. Jag tror därför, att vi måste hålla fast vid det, som nu är föreslaget, och att, hvilket förslag än må föreligga till försvarets stärkande, det icke kan finnas vara bättre än detta, som vi nu skola antaga eller förkasta. Och vi kunna icke råda öfver den tid som kommer, utan måste fästa oss vid det som är föreslaget, och hellre än att hoppas på något, som man tror vara bättre, men icke säkert vet att man kan få, i stället antaga det som man är viss att man nu kan få och som är verkligen godt och tillförlitligt. Om man försummar denna stunden, så tror jag att framtiden skall visa, att man får skäl att mycket ångra sig; och jag vill åtminstone för min del icke ikläda mig ett sådant ansvar. Jag tycker att det är underligt, att någon, som anser landet

behöfva ett försvar, nu skjuter från sig tillfället att antaga det Kongl. förslaget. Jag ber och besvär herrarne för vårt lands säkerhets skull väl besinna Eder, innan I nu afgifven edra röster. Och med fullaste öfvertygelse uttalar jag för min del den mening, att vi komma att ångra oss på det bittraste, om vi afslå, hvad som nu är föreslaget, ty, jag upprepar det, vi kunna icke få något annat lika godt i stället. Ni måste erkänna, att det är att frukta, att framtiden i vårt land icke då blifver sådan, som man skulle önska. Ty denna Kammare kan icke ensam besluta om saken, utan man måste också räkna på Andra Kam-maren. Och jag tror att det redan är bevisadt, att vi icke kunna få en arméorganisation, alldeles sådan som vi här tänkt oss den, utan det kan möta ett kraftigt motstånd från Andra Kammaren, och vi kunna icke räkna på, att den går in på hvad vi vilja, och anse som det enda rätta och rigtiga. Och jag för min del får därför ytterligare på det lifligaste och varmaste yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Detta förslag är verkligen så godt i många afseenden, att jag utan tvekan kan säga, att det är det bästa förslag, som blifvit framlagdt. Och om vi antaga det, så kunna vi för all framtid behålla vår trygghet och sjelfständighet. Man har påstått motsatsen. Men jag vågar hemställa, om icke allt hvad vi kunna begära är att få alla vapenföra män väl öfvade och utbildade och ordnade till deltagande i landets försvar. Och ett sådant försvar måste blifva starkare, ju längre det fortfar och hinner utveckla sig, så att till slut skall icke någon fiende våga anfalla ett sådant land, som har ett så kraftigt utveckladt försvarsväsen. Och när de värnpliktige kommit ur beväringens åldern och ingå i landstormen, skall otvifvelaktigt en stor del deraf visa sig vara både skicklig och villig att kunna deltaga i försvaret och derigenom göra detta mycket starkare än det från början var. Och då vet jag icke, huru landets försvar skall kunna på något annat sätt blifva mera starkt och kraftigt och mera betryggande, än då alla svenska män deltaga deri.

Jag slutar med att än en gång på det lifligaste yrka bifall till nu föredragna punkt i Kongl. Maj:ts nådiga proposition.

Hans Excellens Herr Statsministern Grefve Posse: Den öfverläggning, som nu på fjerde dagen här fortgår, kännetecknas må hända rättast, om man säger, att den företrädesvis rör sig om frågan, huruvida den s. k. kompromissen skall bestå eller på ett eller annat sätt förhjälpas ur världen. Ett lystringsord dertill är redan gifvet i de första raderna i Herr vice Talmannens reservation, der han säger: »för min del är jag fortfarande af den åsigt, att en god och lycklig lösning af de båda frågorna aldrig kan vinnas, så länge frågorna äro med hvarandra sammanbundna.» Ja, mine herrar, det är en uppfattning, som jag vet vara delad af ganska många, och som har gifvit anledning från många håll till ett slagord, då man säger, att det är representationen ovärdigt att »köpslå om landets vigtigaste intressen.» Det är ett sätt att uppfatta denna kompromiss, som föga eller alldeles icke öfverensstämmer med dess inre natur. En kompromiss, sådan som denna, är rent af en nödvändighet af de yttre omständigheter, som nu föreligga. Jag ber att få erinra Eder, mine herrar, att sjelfva det konstitutionella statslifvet är i

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningcn.
(Forts.)

och för sig en kompromiss; och det är genom en kompromiss, som maktfördelningen mellan Konung och representation kommit till stånd. Och vid de tillfällen, då statsmakterna förhandla med hvarandra, är det oftast nödvändigt erkänna, att man kommer till ett resultat derigenom, att de, hvar för sig, gå hvarandra till mötes. Illa vore det om en af dem egenmäktigt ville tillrycka sig beslutanderätten. Det må nu framtiden afgöra, om det skall lyckas att upplösa eller tillintetgöra det beslut, som 1873 års Riksdag fattade, och som utmynnade i den bekanta skrifvelsen till Kongl. Maj:t. Men visst är det, att den dag, som i dag är, gäller detta beslut, lever denna skrifvelse ännu såsom ett uttryck af hvad representationen vill i dessa frågor. Och vid det förhållandet förmodar jag, att hvar och en bland Eder, mine herrar, skall billiga regeringens åtgärd att tillstyrka Kongl. Maj:t att på den af Riksdagens båda Kamrar uttryckta önskan grunda de vidt omfattande förslag till så väl härordningens som skatteväsendets omorganisation, hvilka vid denna riksdag blifvit af Kongl. Maj:t framlagda i samband med de öfriga frågor, som Riksdagen sjelf anknutit till detta stora reformarbete. Jag har hört klandras, att regeringen framlagt dessa förslag. Jag kan icke annat än deröfver på det högsta förundra mig; ty i hvarje konstitutionelt land anses det alltid såsom en förtjenst och icke såsom ett fel hos regeringen, att den visar representationen ett behörigt tillmötesgående. Hvad man hos regeringen nu klandrat är således att den lyssnat till representationens önskan, och det så fullständigt, hvad grunden till Kongl. Maj:ts förslag beträffar, att jag vågar påstå, att man med ganska stor rätt skall kunna kalla de framlagda förslagen icke blott för Kongl. Maj:ts, utan äfven Riksdagens. I detalj har Riksdagen icke framställt något till vidare ledning för Kongl. Maj:t. Så väl indelningsverket som grundskatterna äro, som väl hvar och en måste medgifva, skatteformer, som hvilat på jorden och som dertill äro så med hvarandra inflätade, att man icke utan de största svårigheter kan lyckas vare sig afskrifva eller lindra den ena eller den andra af dem, utan att vederväga att åstadkomma större orättvisor än dem, som redan finnas — en olägenhet, som naturligtvis *måste*, men svårligen *kan* till fullo undvikas, så vida båda icke på en gång behandlas. I denna omständighet ligger äfven ett skäl, hvarför Kongl. Maj:t ansett sig böra framlägga båda frågorna på en gång.

Nu säger man: detta är för mycket att lösa på en gång, att åstadkomma både ett annat tillfredsställande försvar och en utjemning af de missförhållanden, som vårt gamla skatteväsen medför. Det är ett alldeles för vidt fält för både representationens och regeringens verksamhet. Det är bättre, om man inskränker sig till en af dem. Ja, detta säger man nu, då båda frågorna äro före. Men vi torde erinra oss, mine herrar, huru ofta är det icke sagdt, när endast en af dem varit före: nej, vi vilja hafva begge frågorna på en gång. Att tillfredsställa så motsatta åsichter är omöjligt, och det är troligtvis också icke heller tänkbart, att man någonsin kan lyckas att lösa en af frågorna för sig. Erfarenheten har redan visat oss ganska mycket i den vägen, och vill man framdeles försöka partiella reformer, tror jag att man skall skörda ungefär samma erfarenhet om igen. Kompromissen, som af många är så illa sedd, har likväl en fördel, som är ovedersäglig. Det är nem-

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

ligen det enda, hvarom representationens båda Kamrar kunnat blifva ense i fråga om detta stora reformarbete. Det är således en grund, på hvilken man kan bygga, och om den drages undan, så vet jag verkligen icke, hvilken grund man skall finna. Ty alla andra, som äro försökta, äro redan undanryckta. Huru en ny grund skall kunna konstrueras, det vet väl ingen. Hvad jag emellertid med tillfredsställelse känner, det är, att denna gamla grund ännu är kvar, och den kan icke fullständigt upplösas af en utaf Riksdagens Kamrar vidare, än så vitt den rör honom sjelf. Den är beslutad af båda Kamrarne, och kan icke helt och hållet försvinna på annat sätt än genom båda Kamrarnes beslut. Skulle det nu så hända, att de grunder, som i kompromissen äro förutsatta, icke vidare kunna tillämpas, hvad vill man då? Eller rättare, hvilken ledning får man för uppfattningen om hvad reservanten i Utskottet och de med honom liktänkande då afse? Jo, det finner jag här i Herr vice Talmannens reservation. »Om man å den ena sidan uppgifver anspråken att *på en gång* — jag lägger vikt på dessa ord, ty om jag icke det gör, kan meningen lätt missförstås — erhålla ett tillfredsställande försvar och således minskar de militära fordringarne emot det att man å andra sidan medgifver att frågan om grundskatterna skiljes från frågan om försvaret samt att rustnings- och roteringsbesväret ordnas och lindras, men ej afskaffas, — — — — — då är försvarets ordnande på denna grund för en hvar, som i försvarsfrågan i främsta rummet ser sträfvandet att förstärka försvaret, den ojemförligt bästa utväg, intill dess den allmänna meningen blifver mogen för ett verkligt värnpligtssystem.» Jag lade vikt på dessa ord »*på en gång*», ty dermed tror jag vara antydt, att reservanten afsett en anordning i öfverensstämmelse med 1877 års förslag, och deri tror jag icke, att jag har misstagit mig. Vidare framgår det naturligtvis mycket tydligt af reservantens yrkande, att försvaret skall ordnas för sig, och skattefrågan för sig. Ja, mine herrar, på de skäl jag nyss haft äran antyda, förefaller det mig åtminstone föga troligt, att det skall kunna lyckas att ordna hvar fråga för sig. Den sannolika följderna af ett sådant tillvägagående blir, enligt mitt förmenande, den att frågan om försvarets ordnande allt mera skjutes åt sidan, och att frågan om skatteväsendets ordnande allt mera tränges fram i förgrunden och blir hufvudfrågan, i stället för att nu försvarsfrågan är den, som intager främsta rummet. Nu är det ju temligen af alla erkändt såsom en sanning, att vårt försvar, sådant som det numera är ordnad, är otillräckligt, icke är så starkt, att man kan vara berättigad att med lugn se framtiden till mötes, och att vi i händelse af ett anfall skulle stå temligen redlösa, en eventualitet hvilken skulle kunna inverka på vår sjelfständighet och vår framtid. Lika visst är det också, att man i allmänhet erkänt, att vårt skattesystem är föråldradt, att det är infördt under en tid, då förhållandena i vårt land voro helt olika mot hvad de nu äro, och att till följd deraf har också den fördelning af skattebördan, som hvilat på jorden i ena eller andra formen, blifvit efter våra förhållanden ojemn, och att det blir alldeles nödvändigt, att en reform sker af det gamla föråldrade skattesystemet. Jag hörde likväl en talare i går säga, att grundskatterna alldeles icke medföra någon orättvisa. Men det ber jag få bestrida honom. Ty jag tror att man genom de tabeller, som af skatte-

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

komitén blifvit upprättade, kan se och mycket tydligt se, att det är en himmelsvid skillnad på de skatter, som lagts på det ena hemmanet mot på det andra äfven i mycket närbelägna trakter. Man vill naturligtvis säga, att det är ingen orättvisa, därför att den, som har de drygaste skatterna på sitt hemman, han har sannolikt förvärfvat sig det för en mindre köpeskilling än den, som har hemman med mindre skatter. Men, mine herrar, detta är ett privaträttsligt förhållande mellan jordegaren och hans fångesman och en enskild affär. Den frågan deremot, huruvida staten skall beskatta all jord lika, är en fråga, som staten är pliktig att lösa. Ty det ligger både i statens intresse och i dess pligt att se till, att skattebördan blir jemnt fördelad; i dess intresse, ty i den mån skattebehovet växer, är det alldeles nödvändigt, att skatterna äro jemnt fördelade, ty eljest kunna de icke med lätthet utgå. Om den ena skall betala allt för mycket, blir han vanmäktig att göra det, men om deremot skatterna på det hela äro rättvist och klokt fördelade, så kunna de utgå, utan att någon dignar under bördan. Det är anmärkningsvärdt, mine herrar, att, ehuru man godkänner behovet af reform i båda afseenden, man i alla fall icke rätt gerna vill taga steget fullt ut, utan helst söka vinna målet på de partiella reformernas väg.

Hvad nu särskildt beträffar de förslag, som förekommit i afseende på sättet att ordna vårt försvar, så äro de verkligen mycket mångskiftande. Vi hafva nu hört i vice talmannens reservation yrkas på ett försvar, bygd på 1877 års grund. Det är redan af Riksdagen pröfvadt och förkastadt, och jag har mig icke bekant, att något sedermera inträffat, som kunde gifva anledning till den förhoppning, att det vid en förnyad pröfning kunde hafva utsigt att vinna Riksdagens bifall. I öfrigt synes det föresväfva åtskilliga herrar i denna Kammare, liksom i Andra Kammaren, att försvaret lämpligen skulle kunna ordnas genom att anlita en något utsträckt värnpligt, men icke synnerligen utsträckt utöfver hvad den nu är, och i sammanhang dermed ett, som det heter, »utveckladt» eller »ordnadt» indelningsverk. — Ja, mine herrar, detta kan ju låta något: »ett utveckladt indelningsverk». Men har man verkligen gjort sig reda för hvad det betyder? Jag tviflar på, att man der har gjort någon synnerligen noga beräkning. Har man tänkt sig att utveckla indelningsverket, d. v. s. att alla nu vakanta rotar skola vara effektiva rotar, att de nu af roteringen mindre hårdt tryckta båtsmanshållen skola öfverföras till armén, att, så vida en stor del af svenska folket icke fortfarande skall vara fullkomligt befriadt från alla bidrag till uppställningen af den svenska arméns effektiva stam, man måste taga i betraktande, om ej rättvisan och klokheten bjuda att tjänstemännens löner, industriella verk, hus i städerna, eller andra jemförliga beskattningsföremål skola erlägga en särskild afgift, som motsvarar hvad den indelta jorden betalar för stammens upprätthållande. Detta skulle helt visst blifva rätt tungt, om det kunde genomföras. Men, mine herrar, jag vågar här förklara: den är icke född, som kan genomföra ett så beskaffadt utveckladt indelningsverk. Det är och förblir omöjligt, och så länge jag har den tron, måste jag vid uttalandet om ett utveckladt indelningsverk fästa den öfvertygelsen, att det icke är annat än ett tomt skäl, en förevändning, tillkommen endast för att skjuta undan hela frågan om försvarsorganisationen.

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Man har också framställt förslag om ett *ordnad*t indelningsverk, hvarmed afses den indelta soldatens anlitande till kader åt de värnpligtige. Dervid har man icke tänkt sig stort mer af indelningsverket än hvad det nu erbjuder i nummerstyrka. Denna tanke, mine herrar, tror jag icke kan rätt väl slå an på dem, som verkligen vilja ett försvar, ty för dem må det väl stå klart, att på indelningsverket, inskränkt till hvad det nu är i numerär, är det omöjligt att bygga landets försvar, ty det kan icke i behovets stund svälla ut till en för de värnpligtige tillräcklig kader.

Slutligen hörde jag i går i denna Kammare talas om ett högst egendomligt, alldeles nytt indelningsverk. Det var nemligen ett indelningsverk, som skulle stå qvar, fast det på sitt sätt aföstes. Rust- och rotehållarne skulle fortfarande hålla karlar i ledet, och de skulle fullgöra sina öfriga åligganden, men de skulle få ersättning för hela denna börda af statsmedel. Jag föreställer mig, att förslagsställaren tänkt sig rust- och rotehållarne som ett slags passevolantörer för staten. Här är naturligtvis alldeles ingen tanke egnad åt förstärkning af landtförsvaret, det blir derigenom icke starkare alls, och detta så mycket mindre, som förslagsställaren hade tänkt sig, att landet skulle i väsentlig mån och nästan uteslutande försvaras af en stor flotta. Ja, mine herrar, det är med denna sak, som det är med mycket annat, att, när det är fråga om att få en flotta, då vill man hafva en armé, och när det är fråga om att få en armé, då vill man hafva en flotta, och på det sättet får man ingenting. Mot detta förslag, som jag senast nämnde, tror jag icke motståndet i Medkammaren skall blifva synnerligen stort, helst i sammanhang dermed stälts utsigten af en fullständig afskrifning af grundskatterna. Af alla de förslag, som hafva varit uppställda, förefaller detta mig verkligen vara det mest radikala: ingen synnerlig tillökning i landtförsvarets styrka, mycket penningar till flottan, och grundskatterna efterskänkta, det är innehållet af detta förslag. Det kan nog hafva utsigt för sig på många håll, men i denna Kammare vill jag icke tro att det har det.

Om nu så vore, att Riksdagen skulle finna det vara med landets intresse öfverensstämmande att upphäfva sitt en gång fattade beslut derom, att så väl försvars- som skattefrågorna skola gemensamt behandlas, ja då, mine herrar, då få ni vänta länge innan ni få se dessa frågor *hvar för sig* lösta. Vi komma då in på ett nytt fält, de individuella meningarnes vexlande område, och vi skola finna der så många förslagsställare som helst, men inga, som slutligen vilja uppgifva sina egna meningar för att sammanjemka dem med andras på sådant sätt, att man kan få ett resultat. Jag kan icke heller se annat än att den i reservationen antydda utvägen, att man bör vänta till dess den allmänna meningen blir mogen för ett utsträckt värnpligtssystem, och att vi under tiden skulle hjälpa oss med antingen ett outveckladt eller *ordnad*t eller passevolanteradt indelningsverk, allt efter de olika åsigtterna — att denna tanke framkallar hos mig den uppfattningen, att vi hafva väntat länge nog på denna mognad. Vi hafva i sjelfva verket väntat på den allt sedan 1809, och under denna långa väntan hafva vi icke lyckats bringa den allmänna uppfattningen om värnpligten till större mognad än att representationen, om äfven motvilligt, gått in på att

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

höja öfningarne i fredstid från 12 till 30 dagar. Om vi nu skulle med stöd af erfarenheten göra en kalkyl öfver, huru länge det skulle dröja, till dess vi få denna öfningstid förhöjd till 90 dagar, så skulle vi finna att ingen af oss lever till dess. Nu tillåter jag mig säga, att genom framläggande af det Kongl. förslaget har Riksdagen frågorna om så väl skatteväsendet som härordningen med de öfriga mindre viktiga frågorna om kommunalväsendet o. s. v. så fullständigt utredda, att man icke här kan ställa sig bakom den invändningen, att ytterligare utredning erfordras. De ligga klara och öppna för representationen. Den kan öfverskåda hela fältet. Den kan se precisit hvad resultatet blir af hvad den beslutar, och den är förd till den ståndpunkten, då den verkligen måste besluta, ty det kan icke gå an längre, att representationen den ena gången säger, när värnplikten bjudes, vi vilja ha indelningsverket, och, när indelningsverket bjudes, vi vilja ha värnpligt. Den måste fatta sitt beslut och låta både land och regering veta hvad den vill. Det är icke blott regeringen, som i dessa för landet viktiga reformfrågor är pliktig att låta landet och representationen veta, hvad ståndpunkt regeringen intager, det är lika mycket representationens pligt att låta regeringen och landets befolkning veta, hvilken ståndpunkt representationen sjelf intager i frågor, hvarpå landets största intresse beror. Striden om organisationens grunder, den rör sig nu om indelningsverket. Det fins ännu en mängd inom representationen, som med mycket skäl och starka band äro fästa vid denna institution. Den är historiskt tilltalande, den har varit till stort gagn för landet, den har fullgjort sin mission på ett sätt, som kan göra den berättigad till folkets tacksamhet och erkänsla. Men, mine herrar, den *har* fullgjort denna sin mission, vi hafva vuxit förbi den, den kan nu icke verka så som under andra forna förhållanden, den måste lemna rum för andra institutioner, som stå i full öfverensstämmelse med vår tids fordringar. Jag behöfver väl knappast här upprepa de många skäl, som hafva blifvit anförda för indelningsverkets upplösning. Det förnämsta är naturligtvis dess fåtalighet. Den kan hjälpas — säger man. Men jag har redan antytt för herrarne, att, åtminstone enligt min åsigt, är det alldeles omöjligt att afhjelpa denna brist. Den indelta armén kan icke blifva större än den är, och när den skall mobiliseras, så försvinner, enligt alla fackmäns sammanstående uppgifter, en så stor del af den beräknade styrkan, att det inträder ett förhållande alldeles motsatt det man i andra länder söker åstadkomma vid mobiliseringen af armén. Den förminskas i krigstillfälle i stället för att i andra länder förhållandet ordnas så, att den kan i behofvets stund svälla ut, att det finnes öfvade soldater i landet, som äro tillgängliga då faran hotar. Sådana kunna icke bildas af indelningsverket, ty en af hufvudgrunderna för detsamma är, att karlen skall få tjena så länge till dess han kan få pension, och då „är han ej längre användbar att fylla luckor i ledet under krig. Äfven om de, som få afsked, eller en del af dem, kunna göra tjänst, så äro de dock ovilkorligen högst få. Det vill man hjälpa genom att göra tjänstetiden kortare; men i samma stund den förkortade tjänstetiden föres in i programmet, så rifver man sönder indelningsverket. Det är en stor del af indelningsverkets vännar, som säga: »då vilja vi icke vara med; ty just den omständighet,

att karlen får tjena länge, är det som gör att soldaten är så utmärkt, äfven i socialt hänseende.

Vidare får man icke lemna oanmärkt, att Riksdagen själf uttalat sig för indelningsverkets försvinnande, och det är icke längre sedan än i går, då en af Riksdagens Kamrar med eu öfverväldigande majoritet eller två tredjedelar af rösterna förklarade, att en annan grund för hären skulle sökas än indelningsverket. Om man nu af beundran för detta indelningsverk, af uthållighet i gammal kärlek vill bibehålla det-samma som grund för härorganisationen, så blir följden att frågan nu förfaller; och då veta vi icke huru den sedermera kan gestalta sig. Att det i så fall kommer att taga lång tid innan det kan blifva någon lösning af densamma, är temligen säkert. Jag tillåter mig erinra Kamraren derom, att framstående fackmän erkänna, att det Kongl. förslaget erbjuder en betydligt förstärkt försvarskraft framför den, som vi hafva.

De invändningar, som emot det Kongl. förslaget äro gjorda, röra sig hufvudsakligen om att det är en *värfvad* stam. Den kallas både i Riksdagens skrifvelse och i Kongl. Maj:ts förslag för frivilligt uttagen ur de värnpligtiges led mot ersättning af statsmedel. Uttrycket är visserligen försigtigt valdt, men det kan ej förnekas, att en värfvad stam i förslaget afses. Men en värfvad stam är här något annat än hvad vi införlifvat med vår föreställning. Vi tänka på våra unga dagar, då vi på städernas gator sågo dessa utsvultna och försupna garnisonister, som voro ett sammanrafsadt folk. Sådana skola vi icke tänka på här. De förr hade sålt sig för lifstiden till sin dåliga ställning, men här är det fråga om att få folk, som på kort tid gå in i tjänst — som under tiden blifva väl födda, väl klädda och väl behandlade — som undervisas i skolorna så väl, att de skola lyckönska sig att utan all betalning hafva fått en uppfostran, som de icke utan stor kostnad skulle kunnat få på annat sätt; och sedan de gått igenom skolorna, hvilka komma att hufvudsakligen sysselsätta dem den största tiden, så gå de ut i landet igen. De hafva icke förstört sin framtid, tvärt om hafva de förbättrat alla utvägar för att förvärfva sig sin utkomst, de blifva dugliga medborgare, i hvilken rigtning än deras anlag bjuda, samt äro tillgänglige i nödens stund, och det i stor mängd. Jag vill icke tala om siffran, ty den kommer jag icke i håg, men förslaget visar hvilka stora tillgångar de lemna vid mobiliseringstillfällen.

Vidare säger man, att det är för dyrt. Ja, det är naturligt att, om man vill hafva ett bättre försvar, detta skall kosta mer än ett dåligt försvar. Det nya systemet är väl dyrare, men i förhållande till den *effekt*, som åstadkommes, får man medgifva att kostnaderna alldeles icke äro åskräckande; och om herrarne behagade kasta sina blickar på skattekomiténs kalkyler, synes det der, att det icke saknas tillgångar till bestridande af de afsedda kostnaderna. Man betviffar kostnadsberäkningarne och förmenar att det kommer att kosta så och så många millioner; somliga lägga nu till 10, andra 15 millioner, och så vidare, allt efter omständigheterna. Men det vågar jag påstå, att de beräkningar, som äro gjorda af komitén samt inom Landtförsvarsdepartementet kontrollerade, äro, efter mitt förmenande, tillförlitliga, så mycket de kunna blifva det; och har i afseende på dem chefen

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

för Landtförsvarsdepartementet i går lemnat de fullständigaste upp-
lysningar.

Jag ber om ursäkt att jag nu här upptager en liten sak, som egentligen icke hörer till sjelfva hufvudfrågan; men det har från både denna Kammare och Andra Kammaren blifvit sagdt, att jag vid andra tillfällen har uttalat mig annorlunda än i den Kongl. propositionen, beträffande så väl indelningsverket som ock den utsträckning af värnpligten, som jag velat ifrågasätta. Ja, det är alldeles riktigt! Jag begriper likväl ej riktigt hvad den saken hörer hit. För den händelse den gör det, skall jag lemna ett svar. Mig förefaller det likväl som detta mera vore att anteckna för den, som har godt om tid och möjligen vill skriva historia eller historier om min riksdagsverksamhet än det kan bidra till att utreda frågan om försvarets och skatteväsendets ordnande. Men emellertid, då frågan väckts och det vore ledsamt om Kammarens protokoll alltför ofta skulle belastas med sådana citat, vill jag en gång för alla säga i denna Kammare — och jag förmodar att det kan höras äfven till den Andra — att mitt uttalande år 1869 om indelningsverket gick derpå ut, att jag endast ovilligt skulle uppgifva indelningsverket, om Riksdagen vore mogen för att besluta en utsträckt värnpligt någorlunda i öfverensstämmelse med det preussiska systemet. Det är sant! Men detta sade jag år 1869. Det var om ett indelningsverk, sådant det då fans. Sedan dess är det sön-
dertrasadt, sedan dess är en af dess hufvudbeståndsdelar borta — det märka kanske icke de herrar, som fortfarande hålla på indelningsverket — nemligen bostadsboställena. Det var *det* indelningsverk, som då fans, som jag tänkte mig. Det är likaledes sant, att jag både vid det tillfället och vid några andra yrkat på en vida mer utsträckt värnpligt i fredstid än hvad som nu i det Kongl. förslaget ifrågasättes. Men *om* jag haft en önskan i den vägen, så har jag måst uppgifva den; ty jag tror verkligen, att man gör sitt land ganska liten tjänst med att man i så viktiga frågor som dessa hellre uppoffrar hvilket praktiskt resultat som helst än man uppoffrar en engång inpräglad doktrin. Jag tror det mera gagnar, om man räknar med praktiska verkligheter, och sådana har Riksdagen icke saknat.

De framställningar, som gjorts om en ren värnpligts-organisation, äro besvarade af Andra Kammaren med rent afslag samt af denna Kammare med ett mycket höfligt afslag, der Kammaren sade, att den icke kunde godkänna Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, utan ville hafva en ny organisation på samma hufvudgrunder som de erbjudna; detta var år 1875. Jag har fått den uppfattningen, att det är ganska svårt att få Riksdagen att gå in på en utsträckt värnpligt i den riktning, som 1875 års förslag ifrågastälde; och vill gå så långt att jag till och med tror att det är nästan omöjligt.

Jag är fullt förvissad om att hela svenska folket mycket mera fruktar för en utsträckning af värnpligten, än det fruktar de kostnader, som kunna komma att medfölja ett på de i den Kongl. propositionen föreslagna grunderna ordnad härväsen.

Af ett folk, som i 70 år haft fred och i 200 år varit vandt att betala för sitt försvar, kan man icke begära, att det lika villigt som

de folk, hvilka varit anfallna och illa slagna i blodiga krig, skall underkasta sig så stora offer, som en mycket utsträckt värnpligt kräffer.

Skola vi vänta på att folkets uppfattning om nödvändigheten att åtaga sig värnpligt, som är tillräckligt stor för att uteslutande derpå kunna grunda ett försvar, då hoppas jag, att det aldrig måtte inträffa, ty det *kan* icke inträffa annat än om vi skulle få ett krig, i hvilket vi blefve nedgjorda och förstörda. Då först skulle folket ändra åsigtter samt vakna till en sådan uppfattning.

Jag har, om också icke fullständigt, antydt fördelarne som erbjudas i det Kongl. förslaget, liksom jag har tillåtit mig fästa Kammarens uppmärksamhet på olämpligheten af att grunda försvaret på en indelt stam. Huru Kammaren nu kommer att besluta — det står i framtidens hand. Jag hoppas likväl i det längsta, att Kammaren, för den händelse den icke anser sig kunna godkänna Kongl. Maj:ts förslag, då ville säga hvad Kammaren vill hafva i stället, och icke inskränka sig till ett enkelt afslag, hvars betydelse det naturligen icke är lätt att tolka. Det skulle kunna tolkas såsom om Kammaren önskade, att 1877 års förslag om igen skulle komma till påaktande.

Det bör icke lemnas ur sigte, att det i och för sig innebär stor våda att man i en så vigtig sak, som frågan om landets försvar, under loppet af tiotal år, och mer än så, icke kan lyckas att enas om ett verkligt genomförande af ett förslag.

Man erkänner, att vi måste hafva ett bättre försvar; det säga alla, att vi skola anstränga oss för att få det så fort som möjligt. Men hittills har det icke kunnat lyckas få fram ett sådant förslag, som kunnat vinna Riksdagens bifall, åtminstone icke dess odelade bifall. Just denna strid om sättet huru man skall ordna försvarets organisation, den innebär i sig en egen våda. Den demoraliserar uppfattningen i landet på det sättet, att det allt mer och mer anses, att detta måste väl icke vara så nödigt, efter som det aldrig blir något af. Man säger, att det är nödigt, men de se aldrig något resultat; och denna mängd af olika förslag, som framläggas från olika håll, kan icke annat än förvilla deras omdöme.

Nu senast har detta förvillats genom den neutralitetsmotion, som framkommit och hvilken i landet förorsakat den olägenheten, om icke någon annan, att en mängd folk på möten sagt, att vi behöfva ingen armé utan endast en neutralitetsförklaring. Motionärerna hafva trott att ett stycke papper skulle vara tillräckligt, och att vi sedermera icke behöfva tänka på vårt försvar. Denna skada är dock så öfvergående, att jag tror man icke vidare behöfver fästa sig vid den.

Men det finnes i alla fall folkmöten, som vid andra tillfällen haft uttalanden, hvilka antyda, att det går en strömning genom tiden, som är farlig och som det i främsta rummet tillkommer representationen att dämna. På ett folkmöte här i Stockholm har det bland annat uttalats: »Man säger att vi skola försvara vårt fädernesland. Men hvad är vårt fädernesland? Är det den jord vi stå på? Det gör oss detsamma hvem som eger den. Men det är våra lagar och institutioner, och de äro sådana, att vi skola tacka Gud den dag, då fienden kommer och tillintetgör dem.» Detta är förfärliga uttalanden och som icke böra lemnas opåaktade!

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Det är högt på tiden att representationen fattar sitt beslut, huru den vill ordna försvarsfrågan; och dervid tillåter jag mig att erinra, att de, som verkligen vilja hafva ett försvar, men antingen yrka, att det skall vara starkare än hvad landet förmår att bära, eller också vilja hafva försvaret ordnad på annan grund än hvarom båda Kamrarne kunna enas — desse, oaktadt de äro goda fosterlandsvänner och hafva de bästa afsigter, äro dock ofrivillige bundsförvandter till dem, som vilja fördröja eller undanskjuta försvarsfrågans lösning.

De äro lyckligtvis mycket få, som verkligen vilja undanskjuta den, men de äro icke så få, som kunna ofrivilligt bidra till att göra det.

En tanke, som jag nu tillåter mig att uttala, är att det kan vara ett *politiskt* skäl för Kammaren att antaga det Kongl. förslaget; ett politiskt skäl af annan sort än den politik, som skulle bestå »i konsten att bereda sig sjelf de största fördelarne», eller att åt sig bevara redan annekterade företrädesrättigheter, äfven om dessa skulle vara obilliga.

Jag har flere gånger hört talas om, att vi, beträffande ordnandet af landets försvar, skulle befinna oss på ett sluttande plan. Det, mine herrar, vågar jag bestrida, och på den grund, att det förslag till härens ordnande, som nu framlagts och som är beroende af Riksdagens pröfning, så vidt jag med tillförsigt till fackmännens uppgifter kan antaga, är bättre tillgodosedt än de flesta, ja kanske alla förslag, som varit framlagda. Det kallar jag icke att vara inne på ett sluttande plan.

En sak ber jag att få till Kammarens begrundande erinra om i sammanhang härmed; vid 1871 års riksdag voro båda Kamrarne ense om den då framlagda beväringlagen; men Andra Kammaren gjorde det vilkor, att indelningsverket skulle afskrivas på 15 år. Detta blef då icke af Första Kammaren godkänt.

Jag tillåter mig säga, det jag tror det hade varit ganska lyckligt, om detta då hade blifvit antaget.

Emellertid är det icke min mening att göra några vidräkningar om hvad som *kunnat* ske och om de möjligheter, som *hafva* funnits utan att hafva blifvit begagnade.

Jag ser i det fallet icke tillbaka i tiden; jag ser framåt med förtröstansfull förhoppning och jag är fullkomligt lugn i den öfvertygelsen, att, då Kammarens ledamöter här skrida till votering, det är en högsinnad uppfattning om landets väl, som kommer att afgöra frågans utgång.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Grefve Mörner: Efter den debatt, som redan så länge pågått och derunder ett större antal talare yttrat sig, torde man icke kunna begära, att det skall vara möjligt, åtminstone icke för mig, att ihågkomma allt hvad som sagts samt upptaga till bemötande allt, som yttrats, stridande mot den mening, jag hyser. Men jag har ändock trott mig böra framlägga min mening och min åsigt, äfven om det kommer att inskränka sig till endast detta framställande och icke blifva

någon genomgående granskning af hvad i saken förut må hafva blifvit yttrad och förekommit.

Såsom vi veta, äro med denna fråga sammankopplade så väl frågan om en ny härordning som äfven frågan om grundskatternas afskrifning och åtskilliga andra dermed sammanhängande frågor.

Jag skall, för min del, och till en början yttra något, — kanske det blir mycket, det vet jag ej så noga i denna stund — i fråga om en framställning af grundskatterna och deras förhållande, som här blifvit gifven. Jag har blifvit öfverraskad af en del förmenanden, som jag dervid hört och som strida mot hvad jag inhemtat i kameraltvetenskapen och dermed sammanhängande ämnen. Sålunda har det sagts, och detta yttrande torde äfven efter protokollets justering kvarstå, att grundskatterna och indelningsverket skulle stå med hvarandra i ett oskiljaktigt sammanhang.

Nu ber jag likväl få i minnet återkalla, att den så kallade jordeboksräntan tillkommit från hedenhös. Innan Sveriges samhällsordning var strängt fixerad, skedde detta genom de så kallade årliga »sättningarne», då jordegarna uppskattades till hel eller half sättning och så vidare, allt efter deras »ämne» och förmåga, och i anseende hvartill grundskatterna sedermera till staten erlades. Gustaf Vasa reglerade förhållandet, då han införde den fasta jordeboksräntan och lät upprätta de första jordeböckerna. Sedan tillkommo på 1620-talet och närmaste tiden derefter extra gärdar, som visst åtogos då såsom bevilling, men som blefvo sedermera förvandlade till permanent skatt och innehölls i Jordeböckerna under rubriken »mantalsränta».

Vid den tidpunkt då detta skedde fans icke indelningsverket.

Dessa räntor infördes således alldeles oberoende af indelningsverket; och då kan man icke i afseende på dem säga, att någon förening med indelningsverket eger rum. Sedermera kom, såsom vi veta, indelningsverket till stånd. Det börjades under Gustaf Adolfs regering i någon mån samt fortsattes och utvecklades under Carl XI. Några knektekontrakt uppgjordes ännu under Carl XII:s regering, och indelningsverket åsyftade uppsättandet af en armé, som icke vidare skulle vara beroende af de så kallade utskrifningarna, utan i stället hafva en fix och bestämmd stam, som var att tillgå, ehuru derjemte stadgades om rekryteringskyldighet och så vidare, hvarigenom denna stam skulle kunna hållas i någorlunda komplett skick. Nu vill jag ytterligare fråga, huru man kan säga, att den egentliga grundräntan, det vill säga jordeboksräntan, och mantalsräntan, har något oskiljaktigt sammanhang med indelningsverket!

Vidare har man sagt såsom skäl för dessa grundskatters afskrifning, att de drabba så särdeles ojemnt.

Jag vill då skilja emellan hemmanen i det gamla Sverige och de så kallade conqueterade provinserna Skåne, Halland och Blekinge, för hvilka ett helt annat skatteförhållande eger rum, än det som existerar i det så kallade gamla Sverige.

Skattläggningarne, som till en del äfven ordnades, icke nyinfördes, under Carl den IX:tes tid, hade blifvit satta enligt orternas skattläggningsmetoder, då hvarje hemman blifvit påfördt den skatt, som för det samma ansågs lämplig i öfverensstämmelse med dess naturliga förmåner.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Men nu säger man, att i samma ort är beskattningen så olika för olika hemman. Det ena hemmanet skattar med t. ex. 150 kronor, det andra för 250 kronor, och så vidare, och så vidare. Men dervid är då att märka, att tid efter annan blifvit utfärdade resolutioner af innehåll att uppodlingar, som skedde på hemmanen, och förbättringar af desamma icke skulle åsättas ny skatt, utan jordegarna skulle kunna företaga sådana åtgärder trygga och säkra att icke råka ut för nya skattdrägningar eller ökad tunga. Deri hafva vi till stor del grunden för den nuvarande olikheten i skatterna. Sedan den tid dessa åsattes, har ett hemman upparbetats mer, ett annat mindre, och, till följd af stadgandet derom, att någon ökad skattdrägning icke borde ske för uppodlingar, har det förhållande uppkommit, att skatten för hemmanen numera synes drabba orättvist olika. Bemärkas bör att de hemman, som tyckas vara strängt beskattade, likväl icke skatta mer nu än förr. Skatten står qvar på samma ståndpunkt, och dessa hemman har ingen orätt skett, därför att andra upparbetat sin jord, förbättrat sina hemman och gårdar och beredt hemmanen förmåga att bättre bära sin skatt, hvilket må hända de andra försummat eller icke haft lägenhet att göra. Derigenom har, som sagdt, icke skett andra hemmansegare någon orättvisa, utan de skatta i öfverensstämmelse med de skattdrägningar, som på den tid, de skedde, förmodligen voro rättvisa och billiga.

Huruvida grundskatterna äro skatter eller räntor lemna jag alldeles derhän. Det är en fråga, hvarpå jag icke inlåter mig. Jag har endast sökt visa, att grundskatternas ojemnhet hvilar på en naturlig och rättvis grund och således icke i och för sig kan åberopas för dessa skatters afskaffande. Något besynnerligt föreföll det mig att höra af en i skattefrågor erfaren man, att icke de skattdragande skulle blifvit hörde år 1855 vid den då skeddä förvandlingen af den gamla mångtaliga persedelrätten till några få, vissa skattepersedlar jemte något penningar. Först och främst kunde det tvifvelsutana vara Riksdagens och regeringens rättighet att i sådant ämne besluta, vid det kända förhållande, att dessa persedlar icke utgingo in natura, utan löstes efter årligt markegångspris. Det var således visserligen en vinst för de skattdragande att få dem förvandlade till färre persedlar, men det är i alla fall icke exakt detta påstående, ty de skattdragande hördes verkligen i hvarje län inför Konungens Befallningshafvande, hvilket är så mycket säkrare, som jag sjelf var ombud från den ort inom Södermanland, der jag då bodde, och i denna egenskap deltog i den sammankomst, som i Malmköping egde rum. Vid detta tillfälle hördes vi om de persedlar, hvori vi önskade få räntepersedlarne omsatta, och jag har icke funnit annat än att det kom att förblifva vid det beslut, som då fattades af de utaf de skattdragande valda ombuden. År 1869, då räntorna helt och hållet omsattes i penningar, hördes deremot icke de skattskyldige, och detta är en sak, som jag tycker icke bör förvåna någon, ty, då de skattskyldige fingo en så stor fördel som hela räntans omsättande i pengar, behöfde de verkligen icke höras deröfver. Det kunde icke vara någon, som kunde hafva något deremot att invända, i synnerhet som räntorna derigenom icke obetydligt förminskades, så att kronans intrader reducerades med mellan 5 och 600 tusen kronor.

I Skåne, Halland och Blekinge är förhållandet annorlunda, ty der fans en ganska betydlig jordbeskattning redan vid den tid, då de afträddes till Sverige, men Karl den elfte, som efter den danska fejden, hvilken den gången gick på lif och död för Sverige, var mindre belåten med den hållning en del af invånarne i Skåne visat under kriget, stadgade att räntorna skulle utgå efter kronovärdi. De fingo icke lösas efter markegång. Kronovärdiet den tiden åstadkom en högre beskattning, hvarför dessa provinser blefvo då drygare beskattade, än om räntorna fått lösas efter årlig markegång. Huruvida detta var rätt vill jag icke inlåta mig på, men stadgandet var en tuktan för provinsernas förhållande under kriget. Saken slog sig emellertid så ut, att räntorna i Skåne för närvarande, till följd af ändradt penningvärde, icke utgöra mer än 20 å 30 kronor per mantal. Detta bör icke förvåna någon, då man vet att en daler silfvermynt efter Karl den elftes myntordning var lika med $\frac{2}{3}$ riksdaler specie. Utan att fästa mig vid det förändrade värdet på guld och silfver finner jag, att i alla fall, efter de bankbankrutter, svenska staten sig till evärdelig skam och nesa, låtit ega rum och genom hvilka kredit- och förmögenhetsförhållanden svårt rubbats, det slutligen gått derhän, att det räknas 14 å 15 daler på en riksdaler specie, oafsedt det minskade köpvärde penningarne under tiden erhållit. Härigenom har skatten i Skåne blifvit särdeles lindrig, men på samma gång detta medför en fördel för dessa provinser i skattehänseende, så inträder dock i fråga om rustning ett helt annat förhållande, ty då, såsom vi veta, hemman anslogos till rusthall mot att få frinjuta sina egna räntor, hvarmed rustningen skulle bestridas, och, om räntorna ej förslogo att betäcka rustningskostnaden, tilldelades äfven andra hemmans räntor, s. k. augmensräntor, till hjälp vid besvärets utgörande, så inträffade i Skåne det förhållande att rusthållarne, som frinjöto sina egna små räntor samt augmentsräntorna, hvilka uppgingo till lika litet belopp, kommo på den tanken, att de voro särdeles mycket betungade af rustningen. Derför påyrkas lindringar och ändringar. Nu säger man att, för att landet skulle åtaga sig ett förbättrad försvar, skulle det vara nödvändigt att grundskatterna afskrefves. Jag kan icke fatta detta. Om rustning och rotering äro ett onus, en pålaga, som de väl torde vara i de flesta fall, ehuru i norra Sverige finnas rusthåll som förtjena på det, och man vill säga till rust- och rotehållare: »Ni skola slippa detta onus, emedan landet vill grunda sitt försvar på en annan basis», hvad rättighet hafva då dessa att svara: »Jo! vill landet få ett försvar och vi frikallas från den börd, som tynger oss, fordra vi dock för vårt samtycke att grundskatterna afskrifvas»? Jag är sjelf jordegare och har dels ensam, dels tillsammans med andra elfva soldater och äfven flere båtsmän. Jag talar således icke utan kännedom om förhållandena. Då vill jag väl fråga, är det rust- och rotehållarne ensamt, som bekosta landets försvar redan i denna stund? Enligt uppgift kostar vårt försvar 23 å 24 millioner om året, och indelningsverket uppskattas till knappt 6 millioner. Det är således en summa af 17 å 18 millioner, som försvarsverket kostar och hvilken icke kan sägas i någon särskild mån drabba dessa skattdragande utan landet i dess helhet. Dit hör hela massan af svenska

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

folket, städernas invånare, de som bo på landet, utan att ega jord, och så den stora klass, hvilken icke gerna ser fördelar tillskyndas andra, utan att den får del deraf. På denna klass, som allt mer framtränger och fordrar delaktighet i statens angelägenheter, skulle det göra ett djupt intryck att en särskild, icke så öfvermåttan talrik klass tillskansar sig fördelar på andras bekostnad, och de skulle få den föreställningen, att rätt icke fins i Sverige, utan egentligen endast makt. Lust att tillägna sig makten skulle ytterligare uppstå hos dem, der de flesta och starkaste armarna finnas.

I och för en annan fråga skaffade jag mig från fyra pastorat på Vikbolandet uppgift angående den manliga befolkningen i dessa socknar, och deraf framgår följande. I Kuddby socken, der hemmansegarne äro dominerande och det blott finnes två *medelmåttiga* säterier utan några dependentier, utgjorde antalet bönder eller hemmansegare och deras hemmavarande söner 166, och antalet af andra, med undantag af herrar och deras söner, var 451, allt mankön. I Jonsbergs socken, der det är tio hemman, som höra till herrgårdar, var antalet hemmansegare och brukare och deras hemmavarande söner 221, men torpare och alla öfriga, som befinna sig under det s. k. politiska strecket, 539 personer. I Häradsammars socken, en radikal hemmansegaresocken, utgjorde hemmansegarne med söner 247 och alla öfriga utom de få herremännen 480 personer. I den fjärde socknen, Å socken, finnes blott ett säteri utan tillydande gårdar, och hemmansegarnes och brukarnes antal jemte söner var 84; alla öfriga utom herremän utgjorde 235. Af dessa uppgifter torde man finna att det icke är någon majoritet alls, hemmansegarne representera, och på grund hvaraf de egentligen skulle ega påstå sig föra talan för hela svenska folket.

Om skatter herskar i våra dagar ett alldeles förväntat begrepp. Skatt i forna dagar — jag går icke tillbaka till Odins, Freys, Visburs eller Domalds dagar, om hvilkas skatteförhållanden vi kanske hafva något orediga begrepp, utan till den tid, då svenska samhället inträdde i mera stadgadt skick — var ett bidrag till staten, som de makttegande, vare sig konungar, jarlar, riksföreståndare eller erkebiskopar, då desse den egentliga makten utöfvade, kunde tilltvinga sig af folket. Frågan var då för folket att söka skatta så litet som möjligt och för de makttegande att skaffa sig så stora inträder som möjligt. Skatterna utgjordes i allmänhet med motvilja. Man gjorde motstånd om man kunde, eljest fann man sig i sitt öde. Skatten fick emellertid lof att gå ut, och den uppfattningen, att skatten utgjorde ett bidrag af undersåtarne till de makttegande, hvilka sedan dermed hushållade väl eller illa efter omständigheterna, fortfor långt in på senare tid. Förhållandet ändrades, när den konstitutionella styrelseformen inträdde och nationen således mer deltog i styrelsen än förut. Skatten utgör nu det bidrag, nationen frivilligt erlägger för åtnjutande af fördelar af ett ordnad samhälle, och någon ovilja mot dem borde icke ega rum, då dessa skatter användas till det allmänna bästa. Att dock ännu i denna stund skatter icke så betraktas beror derpå, att förhållandena inom samhällena vexla fortare än samhällsmedlemmarna förmå bilda sina tankar och åsigtger därefter, utan dessa lefva kvar från förgångna tider, och lång tid förgår innan begreppen hunnit redas. Det utgör för mig en anledning att

vara mycket betänksam med att taga bort existerande skatter, som icke äro orättvisa, men äro häfdvunna och införlifvade med folkets vanor, om också icke alltid med dess förvillade önskingar, ty dessa äro hos de fleste att vilja åtnjuta samhällets fördelar, utan att alls betala skatt. Sådant må ty värr vara förhållandet, men man bör icke gifva efter och ändra skatteformer, i fall för denna förändring intet egentligt skäl kan påvisas eller framtes. Dessa skatter, säger man, fylla icke vår tids fordringar, de räcka icke till; det är sant att de icke förslå för statsbehofven, men därför att ytterligare 70 å 76 millioner erfordras är icke skäl att borttaga en statsinkomst som finnes, ty tager man bort en skatt, lära nog andra skattemedel få beredas, och fråga blir då endast om rättvisa och klokhed, och intetdera finner jag genom grundskatterna, sådana de nu äro, vara för nära trädt. Jag kan icke finna någon anledning, hvarför grundskatterna skola efterskänkas i och för bildandé af ett försvar. Men antager man att så skulle ske, vore det under förutsättning att det försvar, som blefve bildadt, verkligen funnes vara betryggande, och detta vilkor sättes som oefftergiftigt, äfven om man accepterar 1873 års s. k. kompromiss och vill fortgå på dess grund. Jag må då se till huruvida nu föreliggande förslag ger oss ett betryggande försvar. Det kan synas förmätet af mig, men jag säger som fordom en romare: det fins intet som angår mänskliga förhållanden, som jag icke anser angå äfven mig. Utan att vilja jemföra mig med denne store man, säger jag dock att det finnes ingen fråga vid riksdagen, hvaröfver jag icke anser mig hafva rättighet och befogenhet att så godt jag kan ingå i granskning. Hvad nu angår härordningsförslaget, så måste jag erkänna att det utgör en vacker produkt af en kraftig tanke. Det vore orättvist att vilja underkänna dess teoretiska värde, det erbjuder en här, som tyckes väl ordnad, och derigenom ett försvar, som synes väl inrättadt. Kostnaderna gå icke utöfver hvad rimligt och skäligt kan vara. Det ligger mycket i detta förslag, som ovilkorligen måste tilltala, men allting har sin skuggsida, så äfven detta, och jag kan icke hjälpa att jag funnit skuggorna här så mörka, att äfven de ljusa sidorna fördunklas. Hären skulle, som bekant, bestå af 25,000 man, och deraf skulle 5,500 man ärligen anskaffas genom det, som ovilkorligen måste vara och som Hans Ecellens Statsministern nyss öppet erkände vara värfning. Men äfven detta skulle jag kunnat finna mig uti, ehuru jag anser garantilagen för den svagaste och sämsta produkten af alltsammans, ty den är icke grundad på rättvisa och kan drabba ytterst olika. Jag skall emellertid förbigå garantilagen och gå tillbaka till sjelfva förslaget. Så vidt jag kunnat finna, skola af dessa 25,000 man omkring 10,000 ärligen vara under vapen. Det är då en numerär af 15,000 man, som skall inkallas till 30 dagars öfningar hvarje år. Allt det der är mycket bra, och jag skulle tacka Gud, om vi hade det så, eller om så verkligen kunde blifva. Men hvad blifver det af dessa 15,000 under tiden emellan öfningarne? De hafva en aflöning af kronan, det är sant, och den kan man säga är icke så liten; den utgör 120 kronor från början och kan till slut, om jag icke misstager mig, uppgå till 180 kronor sista året. Men, som sagdt, hvad blifver det af dessa under fritiden? De hafva fått, säger man, någon uppfostran. Det är mycket bra. Men huru skola de an-

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
lag om här-
ordningen*
(Forts.)

vända sin tid? De hafva sin lilla lön, men den kunna de icke lefva på; de vilja sannolikt icke heller taga enskild tjenst, det torde strida mot deras lynnen och föreställningar. Alla kunna icke heller blifva handtverkare! Icke heller kunna de vinna anställning såsom betjening vid jernvägarne, ty dertill äro de icke tjenliga till följd af sin tjenst, som fordrar längre tids frånvaro. Hvad skola de då taga sig till dessa 15,000? Jag kan icke hjälpa, att jag deri ser förslaget svaga punkt, och att dessa 15,000 kanske verkligen komma att blifva hvad General Rosensvärd yttrade för flera år sedan, fastän han härom dagen afgaf en förklaring, som jag dock ty värr icke kunde uppfatta, emedan jag icke hörde den, och som jag därför icke heller kan besvara. Han yttrade nemligen då, att dessa värfvade soldater skulle under freden blifva »en landsplåga». Det tror jag också, och det tror jag icke kan hjälpas! Vidare säger man, att i händelse af krig det skulle blifva så bra och vara så väl inrättadt i alla afseenden. Ja, i fall man fått rätt på dem; men att få dem under fanan torde icke vara så lätt. Man säger, att de skola rapportera, hvart de flytta o. s. v. — och under fredstid kan det väl hända, att de göra det, och att man kan få dem något så när under fanan. Men våra krigslagar äro så milda, att manskapet kan så väl inom som utom tjenstgöring underlåta att göra hvad dem åligger, utan att det egentligen gör dem så mycket eller bekommer dem särdeles illa. Vi hörde ju t. ex. nyligen från Karlsborg, huru som en kapten sprang efter uppstudsigt manskap och bad dem komma igen och icke gå sin väg. Men huru skall det då gå under krigstid, då krigets faror hota? Man talar om svenskens fosterlandskänsla och tapperhet, men härifrån torde icke trygghet kunna hentas för villigheten att inställa sig vid krig. Tapperheten att gå i fält för fäderneslandet ligger för närvarande så långt ifrån svenska folkets begrepp, att jag tror, att man måste vara försigtig i hvad man bygger på känslorna. Mig må förlåtas om jag således hyser någon tvekan om inställelsen af denna kring-spridda stam, och huru man skulle lyckas få reda på den. Vi veta huru många utvägar det finnes att rymma; vi veta t. ex. huru de svenska artilleriregementena och gardesregementena varit i hög grad defekta dels på grund af bristande nyvärfning och dels till följd af rymning. Huru kan man då våga påräkna, att i den stund, då fanan verkligen hotar, man skall kunna finna rätt på dessa soldater och detta betryggande försvar, som just vid det tillfället erfordrades. Jag måste erkänna, att jag i hög grad betviffar, att det skall lyckas att få dem tillstädes, och jag fruktar fast hellre, att den stora delen då kommer att svika fanan och sin pligt och lemna fäderneslandet i sticket.

Med denna sammansättning af hären och detta försvar är det äfven en annan omständighet, som jag ber att få beröra. Man har anmärkt mot indelningsverket, att ett stort fel skulle vara, att dess soldater tjena så länge, att de blifva familjefäder till en stor del och därför blifva mindre lämpliga att möta fienden. Det är icke länge sedan vi på »W 6» hörde ett föredrag af t. f. chefen för generalstaben. Jag hörde honom förut yttra sig i samma fråga, men då var det ett enskildt sammanträde; och det får jag icke tala om, ty hvad som enskildt yttras får icke offentlig vidröras. Det tillfälle åter, som jag nu syftar på, var det offentliga sammanträdet på »W 6.»

der hvilken som helst egde tillträde. I sin framställning då om sjelfva försvarsplanen yttrade han, att om fienden gjorde låtsade landstigningar, som skulle göras med åtminstone åtskilliga tusen man, för att förvilla vederbörande i Sverige om hvar den egentliga landstigningen skulle ega rum, så skulle denna fiende mötas af den inom provinsen förlagda regementskontingenten samt landstormen. Då skulle denna landstorm, som består af män mellan 32 och 40 års ålder, af hvilka de flesta troligen glömt bort hvad de lärt, och som till stor del består af gifta personer med egna familjer, i första hand möta fienden och taga emot anfallet och söka tillbakaslå angreppet. För dessa improviserade krigsmän med familjer ömmar man icke! Jag tror dock, att landstormen sannolikt kommer mycket bättre tillstådes än dessa värfvade soldater, men landstormen torde väl annat föga kunna göra än att slåss och dö.

Det väckte hos mig en känsla af obehag, då jag fann regeringens förslag kunna anses böra så försvaras, att till stöd för detsamma åberopades icke de öfverväldigande skäl, som borde stå krigsministern och regeringens ledamöter till buds, utan såsom något giltigt bevis en anonym artikel i en tidning af en indelt officer. Men finnes det icke kraftigare skäl att försvara förslaget än genom att åberopa anonyma tidningsartiklar af någon, som kallar sig »indelt officer» och förmodligen äfven var det; skall en sådan tidningsartikel här i Kammaren utgöra ett stöd för att antaga det nya förslaget, det har jag för min del svårt att rätt kunna förlika mig med, och jag måste beklaga, att ett så svagt skäl skulle behöfva åberopas som detta.

Man har vidare yttrat, att stunden är skickelsediger, och det erkänner jag. Men att, om det nuvarande förslaget förkastades, vi kanske aldrig, såsom en talare sagt, få något försvar, det tror jag icke; det är väl möjligt, men föga troligt, ty icke ligger väl hos svenska folket i dess helhet känslan för fosterlandet så förkolnad, att det icke skulle vilja antaga ett förslag, som vore sådant, att det icke blott hade förtjensten af en utmärkt vackert och väl framställd tanke, utan äfven visade sig verkligt betryggande. Det vore verkligen illa, om man allenast för förstnämnda egenskap skulle antaga förslaget, ty vackra tankar utan verkställighet, de gagna fasligt litet; sådana tankar erfordras, som kunna intränga i folkets sinnen och der fästa rot och åstadkomma nyttiga verkningar.

Vi hafva vidare hört eller åtminstone hört antydas, att detta förslag skulle anses såsom en pall, hvarpå man skulle kunna stiga upp till den allmänna värnpligten. Trodde jag det, kunde jag dela den åsigten, då skulle jag biträda förslaget, ty på den allmänna värnpligtens grund måste Sveriges försvar byggas, så framt det skall kunna blifva betryggande, men ty värr måste jag helt och hållet betvifla, att detta förslag blifver någon sådan pall. Tvärt om måste jag snarare befara att, om detta förslag en gång är genomfördt och antaget, det kommer att sägas inom landet: nu hafva vi underkastat oss så stora uppoffringar; nu hafva vi fått ett försvar, som regeringen flera gånger sagt vara bra och betryggande, hvad skola vi då med värnpligten att göra? Den är en så allvarsam och ingripande sak, att den får säkerligen icke någon här lefvande vara med om att den införes, så framt

*Förslag till
lag om här-
ordningen.*
(Forts.)

*Förslag till
lag om här-
ordningen.*
(Forts.)

icke Sverige får ett krig, i hvilket landet lider nederlag men icke blir tillintetgjordt. Det som deremot kan hända är att, om kostnaderna efter nya förslaget befinnas vara något stora, det vid gemensam votering eller med andra sådana medel drages in på anslaget, så att äfven detta försvar ytterligare förklaras, och den vackra tanken sålunda i någon mån förvandlas till en skuggbild utan kraft och verkan.

Hvad är då nu att göra? Jag döljer icke, utan jag anser tvärt om för en pligt att uttala, att, enligt mitt förmenande, indelningsverket måste anses såsom ett svagt försvar. Det har ur den synpunkten på långliga tider icke haft mina sympatier, men det är dock ett försvar, något som jag måste betvifla i sjelfva verket blefve förhållandet med detta förslag, så vackert framställt det än är och väl utarbetadt och väl tänkt, men kanske med något förbiseende af den menckliga naturens beskaffenhet och förhållandena inom landet. Det saknar kanske litet, så att säga, menniskokänedom, och om hvad som rör sig i folkets tankar och hjertan. Indelningsverket är dock ett försvar, som vi hafva och som ändock kan något uträtta.

Om jag nu med några ord får uppdraga en parallel, vill jag erinra, att enligt detta förslag armén skulle genom inkallande af de i första och andra uppådet kvarstående män utsvälla till 44,200. Det är verkligen mer än hvad vi nu hafva, der styrkan icke uppgår till mer än cirka 30,000 man. Men, såsom sagdt, jag tveflar på att man får reda på dessa, som skulle bidraga till utsvällningen. Har man någon vacklande reda på stamsoldaten, så tror jag dock, att man ännu mindre får reda på dessa andra. Jag hänvisar dervid såsom en någorlunda tillförlitlig ledning till den förteckning, som finnes rörande antalet af dem, hvilka inställa sig till andra årets beväringmöten. Om dessa beväringsskyldige på ett eller annat ställe eller i ett eller annat län komma någorlunda ordentligt tillstädes, så finnes det andra ställen och län, der de ganska oordentligt infinna sig, äfven till den nuvarande lilla beväringsoföfning, som nu finnes. Hvar skall man då få reda på dem, som skulle utgöra härens styrka? Kunde detta garanteras, så skulle jag tillträda förslaget och antaga det med nöje, men jag måste betvifla, att den lofvade utsvällningen kan leda till påföljd och gifva någon styrka. Vill man nu reorganisera indelningsverket, som dock bjuder 30,000 man jemte befintliga värfvade trupper, så måste man medgifva, att regeringen på ett besynnerligt sätt behandlat armén, icke nu men för några år sedan, genom att förminska och indraga regementen, så att den lilla armén, långt ifrån att stärkas, blifvit försvagad. Marinregementet i Karlskrona har försvunnit. De medel, som funnos anslagna för detsamma, gå nu ut till extra kommenderingar ur den indelta armén, hvilka i nämnda stad ersätta det indragna regementet. Jag tror, att Vermlands fältjägare reducerats till hälften. Männe icke detsamma är förhållandet med Jemtlands fältjägare? Jag känner det dock icke, men så mycket är dock säkert, att man i allt fall, långt ifrån att stärka armén och bibehålla dess kraft till möjligaste styrka, i stället hittills förminskat den. Skulle nu männe bibehållandet af indelningsverket medföra en omöjlighet för armén att svälla ut? Ingalunda! Jag är icke heller af Hans Excellens Statsministerns mening, att borttagandet af boställena rifvit sönder indelningsverket. Jag var icke

med om att borttaga boställena, det jag tvärt om ogillade med hänsyn till den säkra tillgång på medel, som derigenom fans. Men att man annars vann något på att officerarne voro boende på landet och bundna vid landtbruket, det kan jag icke förstå, utan tvärt om tror jag, att det var nyttigt och godt, att de fingo komma fria derifrån och fingo mera tid att sysselsätta sig med militära värf i stället för att sköta ett litet landtbruk. Likaledes sade Hans Excellens, att man, genom att förminska tjänstetiden, skulle rifva sönder indelningsverket. Nej, det kan jag icke förstå, ty om tjänstetiden sattes ned, icke till 40, men till 32 år, då kunde soldaterna komma i tjänst vid 21 års eller 22 års ålder och då kunde de vid sin afgang vara personer, som utan svårighet finge anställning, och som skulle duga till förträffliga rättare eller torpare eller arbetare på landet och sálunda, äfven gifta, finna en ordentlig utkomst. Om sedermera desse, som tagit afsked, bibehölles vid sin värnpligtsskyldighet till 40 år, gitter jag väl se, om man icke kunde få den indelta armén att utsvälla bättre än den armé, som sväller ut på papperet, men icke finnes tillstädes i verkligheten.

Det måste förefalla mig tungt att icke kunna biträda det Kongl. förslaget, men, som sagdt, då jag väger värdet af hvad vi hafva mot värdet af hvad vi skulle få, då jag dervid tager i betraktande detta senares värde icke blott så, som det förefinnes på papperet, utan så, som det skulle komma att blifva i verkligheten, då jag vidare tager i betraktande garantilagens innehåll, som för mig innebär den största orättvisa och obillighet, då vidare, i fråga om grundskatternas afskrifning, jag icke till den åtgärden ser något skäl — och det så mycket mindre, som till följd af det fallande i penningvärde, som egt rum, grundskatterna efter hand skola nedgå till en obetydlighet äfven i hela det öfre Sverige — då jag med allt detta finner fosterlandet bättre värnadt genom att afslå det förslag, som nu föreligger och som för mig icke innebär något betryggande, men jag deremot vågar hoppas, att, genom klokt användande af de tillgångar vi hafva, vi skola få ett försvar, bättre, säkrare och pålitligare, ehuru väl icke till numerären större, och då kanske den möjligheten uppstår, att man kan öfvervinna det tadlet mot lottning, som ännu genomgår vårt land och i så väsentlig grad hindrar införandet af allmän värnpligt; då, med ett ord, jag hoppas och tror, att vårt försvarsverk skall kunna ordnas bättre och säkrare än genom det Kongl. förslaget, och då jag i allt önskar mitt lands bästa, så kan jag i närvarande stund icke annat än yrka afslag på den föredragna punkten.

Herr Abelin: Redan vid början af denna riksdag har jag angifvit min ställning till frågan om ordnandet af landtförsvaret, och det kan derfor icke vara Kammaren oväntadt, att jag funnit betänkligheter vid att biträda det nu föreliggande förslaget. I en särskild reservation har jag angifvit skälen dertill, och deraf framgår, att de väsentligaste äro att söka deri, att förslaget, så synnerligen väl genomtänkt det än är och så många förjenstfulla sidor det än erbjuder, likväl synes mig i grunden svagt, att det icke motsvarar det pris, som derpå blifvit satt, och att fara är, att det icke i sin helhet kommer till utförande. Lifligt öfvertygad om svårigheten deraf, att ännu på långa tider kunna i

*Förslag till
lag om här-
ordningen.*

(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

vårt land införa ett tillfredsställande värnpligtssystem med deraf nödiga konsekvenser af långt utsträckta öfningar för de värnpliktige, har jag kommit till en bestämd åsigt derom, att vi göra det klokaste valet, om vi, begagnande oss af våra nuvarande förhållanden, söka på dem utveckla försvaret. Och har icke resultatet af det Särskilda Utskottets arbeten i sjelfva verket gifvit stöd åt en sådan uppfattning? Kongl. Maj:t har inkommit till Riksdagen med ett förslag, som ställer mindre fordringar på försvaret än som år 1878 af en majoritet i Andra Kam-maren ifrågasattes, och, oaktadt alla de fördelar, som motionärerna be-tingat sig såsom vilkor för sitt större förslag, blifvit i Kongl. Maj:ts modifierade förslag medgifna, fordra likväl nu samma motionärer så väsentliga eftergifter i detta modifierade förslag, att de aldrig kunna medgifvas. Vid sådant förhållande, och då icke heller någon förhopp-ning finnes att kunna erhålla ett någorlunda kraftigt försvar på den rena värnpligtens grund, anser jag, att vi äro hänvisade till den gamla grunden, den vi därför böra gifva nöjaktig styrka. Den organisations-form, som häraf blifver en nödvändig följd, eller »stam och beväring» är visserligen ingen mönsterbild, men den framgår helt naturligt ur de bestående förhållandena och den är från den sidan sedt icke blott be-rättigad utan af klokhet förestafvad. Vill man åter öfverflytta denna mindre tillfredsställande organisationsform på en annan grund, så synes mig åtgärden icke hafva samma goda skäl för sig. Den institution, den indelta, som skulle utgöra det väsentliga underlaget för en sådan organisation, har sina ovärderligt goda sidor, men ock sina många mili-tära brister. Dessa brister kunna likväl, enligt mitt förmenande, afhjelpas, och de böra afhjelpas, om institutionen skall blifva lämplig för sina ändamål, hvarför och alla de, som önska en organisation på in-delningsverkets grund, måste vara beredda på de uppoffringar från det allmännas sida, som med en reglering i sådant syfte äro nödvändigtvis förbundne. Hvilka dessa brister äro och huru de böra afhjelpas, derom har jag gifvit en antydan i min reservation och jag vill icke trötta Kam-maren med att åter upprepa dem, helst som intet förslag i sådant syfte föreligger till Riksdagens afgörande.

Deremot bör jag må hända upptaga till besvarande några af de an-märkningar, som blifvit mot min reservation framställda. Till en början ber jag då få erinra derom, att jag icke yttrat, att fackmän skulle hafva förklarat Kongl. Maj:ts förslag i sin allmänlighet vara allt för svagt. Jag har sagt, att af de uttalanden, som de fackmän, hvilka haft sig utarbetandet liksom pröfningen af grunderna till detta förslag anförtrodde, afgifvit, framgår, att grunderna och i följd deraf äfven sjelfva förslaget måste anses vara i sin allmänlighet för svagt och jag hemställer om icke det yttrande, jag citerat, jemte, bland annat, gene-ralernas bekanta yttrande berättiga till ett sådant uttalande? Då i sammanhang med anmärkningen härom framställdes en undran, hvarför jag i den organisationsplan, hvars syfte jag angifvit i min reservation, accepterat delar af ett förslag, som vore så svagt, ber jag få erinra derom, att jag aldrig underkänt de militära förtjensterna af Kongl. Maj:ts förslag och att, om jag anser grunden svag, deraf icke följer, att jag skall anse förslagets alla delar svaga.

Vidare ber jag få förklara, att jag icke gjort någon jembörelse

mellan styrkan af Kongl. Maj:ts förslag och denna s. k. organisationsplan. Jag har blott yttrat, att, till följd af de många betänkligheter, som mot detsamma blifvit framställda, men framför allt af den farhåga jag hyser att garantierna för styrkan af Kongl. Maj:ts förslag skulle detsamma undanryckas, jag funnit mig pligtig tillse, om icke »försvaret» (det försvar vi ega) »må kunna på annan grund», (än den Kongl. Maj:t föreslagit) »förstärkas». Och såsom en förstärkning af försvaret och dertill en högst väsentlig sådan måste väl det förslag, jag tagit mig friheten framställa, ändå få anses, liksom jag hoppats, att det skolat från denna sidan sedt bedömas. Då jag af helt naturliga skäl icke gerna ingår i någon polemik med anledning af de anmärkningar, som från statsrådsbänken blifvit mot reservationen anförda, vill jag upptaga endast ett par af dessa. Dertill torde jag dock vara skyldig, då nemligen de af Kammarens ledamöter, som möjligen fäst något afseende vid mina uppgifter, ega rätt att se i hvad mån de ega tillförlitlighet eller icke.

Den ena anmärkningen gäller indelta arméns förmåga af utsvällning vid mobilisering. Under förutsättning att bestämmelserna om soldatens rätt till afsked efter 6 års tjenstetid och skyldighet att afgå vid 40 års ålder med dervid i ena och andra fallet fästade åligganden blifva beslutade, har jag uppgifvit, att en tillgång af omkring 6,000 man f. d. stamsoldater skulle vara att vid mobilisering påräkna. Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet har ansett denna siffra vara för hög och att den borde reduceras till 3,000 man, om icke ännu mera. Jag ber då få upplysa, att jag, för verkställande å mina vägnar af denna beräkning, anlitat en härtill fullt kompetent person, som icke står främmande för de grunder, hvilka följts af dem, som haft dylika beräkningar om händer. Och af hans beräkning framgår, att under de ofvan gjorda förutsättningarna och under förutsättning af den styrka indelta trupper, jag tänkt mig, ett antal f. d. stamsoldater, uppgående till 5,900 man, d. ä. »omkring 6,000 man» skulle vara att vid mobilisering tillgå. Jag måste sålunda vidhålla min uppgift, men har dermed icke velat säga, att Herr Statsrådets beräkning i någon mån är oriktig, ty för dylika sannolikhetsberäkningar finnas må hända många och olika grunder.

Herr Statsrådet säger vidare, att den af reservanten beräknade utsvällningen reducerar sig alltså derhän, att någon ökad tillgång af stamsoldater i ledet utöfver det antal, som i Kongl. Maj:ts förslag beräknats, icke skulle genom reservantens förslag vinnas, om, såsom sig bör, kadreerna i båda förslagen äfven tagas med i beräkning. Med antagande likväl af en styrka f. d. stamsoldater, hvad indelta infanteriet beträffar, af endast 5,000 man och hvad värfvade infanteriet beträffar af 853 man och med inberäkning af kadreerna i underbefälsgraden, har jag funnit en tillgång, enligt reservationen, af 32,841 man, och utgående från mobiliseringsbilagan till Kongl. Maj:ts förslag, har jag der funnit en tillgång af 27,975 man, sålunda en skilnad till fördel för reservationen af 4,866 man, hvilken öfverskjutande styrka jag tillåtit mig beteckna såsom icke oväsentlig. Häri är likväl icke inbegripet det värnpliktiga befalet, men då jag tänker mig detta i full öfverensstämmelse, hvad styrkan beträffar, med Kongl. Maj:ts förslag, har jag icke ansett nödigt intaga detta i beräkningen, icke heller de fasta officerarne, men

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

då deras antal skiljer sig till fördel för Kongl. Maj:ts förslag med 55 man, bör den uppgifna siffran af 4,866 man dermed minskas. Nu torde man säga, att något afdrag icke blifvit gjordt för den naturliga afgången bland soldaterna. Härpå svarar jag, att så har det blifvit hvad angår f. d. stamsoldaterna, och detta, enligt hvad jag antager, efter samma beräkningsgrund, som blifvit följd i det Kongl. förslaget, men icke i hvad rör det tjenande manskapet, emedan, när någon afgång der inträffar, den ansetts kunna genast fyllas.

Vidare har det från statsrådsbänken yttrats, att kavalleriet vore ytterligt vanlottadt; det skulle icke kunna mobilisera hvarken reservsqvadroner eller ordonnanssqvadron. Jag delar icke denna uppfattning och har, för att förvissa mig om förhållandet vid mobilisering, låtit af sakkunnig person upprätta en mobiliseringsbilaga, deraf det visar sig, att kavalleriet kan mobilisera, förutom de 40 linesqvadronerna, 10 reserv- och 1 ordonnanssqvadroner, alla dessa med en styrka af 100 man stamryttare i ledet, hvarjemte för hvar och en af de 10 depotsqvadronerna finnas 38 man stamryttare i ledet att tillgå. Nu visar Kongl. Maj:ts förslag ett företräde derutinnan, att styrkans stamryttare i ledet vid samtliga fältsqvadronerna utgöra 120 man, hvarförutom vid depottrupperna finnas 100 stamryttare per sqvadron; men då jag villigt erkänner rigtigheten af den sats, som bjuder mobilisera fältsqvadronerna till den större styrka, som i Kongl. Maj:ts förslag ifrågasättes, så har jag ansett att detta skulle låta sig göra derigenom, att reservsqvadronerna i sig upptoge någon del af beväringen, hvarigenom samtliga fältsqvadronerna kunde ökas till den styrka, som i det Kongl. förslaget är ifrågasatt, och linesqvadronerna, det oakadt, af endast stamryttare sammansättas.

Hvad sedan beträffar de ökade kostnaderna för försvaret, så har, om jag fattat rätt, från statsrådsbänken yttrats, att de kostnader för en organisation på indelningsverkets grund, jag uppgifvit, äro för lågt beräknade och att de uppgå till minst 3 millioner mer än jag angifvit. Jag nödgas erkänna och erkänner villigt, att från min sida förbiseenden vid beräkningarne egt rum, men dessa förbiseenden leda dock icke till en sådan förändring af kostnaderna, som i Herr Statsrådets uppgifter förekommer utan skilja sig derifrån, så vidt jag genom senare verkställda kontrollräkningar kunnat finna, i högst väsentlig mån. Jag har i min ego en uppgift från en sakkunnig man, en man som i dylika frågor ofta åberopas, och deraf framgår, att då alla de indelningsverkets både synliga och osynliga tillgångar, som för den tänkta försvarsorganisationen på indelningsverkets grund varit afsedda att begagnas, samt de uppoffringar, som kunna ifrågakomma för ifrågasatta lindringar i rustnings- och roteringsbördan, tagas med i beräkningen och dertill lägges den summa, hvartill den enligt reservationen ifrågasatta organisationen högst beräknas komma att uppgå, min uppgift derom, att utgifterna i icke väsentlig mån skilja sig från den kostnad, som landtförsvarskomitén uppgifvit för en härordning på de af Kongl. Maj:t föreslagna grunder, i sjelfva verket kan anses hålla streck. Den stora skillnaden mellan de af Herr Statsrådet uppgifna kostnaderna och dem, som jag tillåtit mig anförä, kan endast förklaras deraf, att vi följt olika beräkningsgrunder, och möjligtvis äfven af en olika uppfattning af hvad som på den äldre hufvudtiteln kunnat och

bort besparas. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten derpå, att jag icke uppgifvit dessa siffror för exakta utan tvärt om förklarar, att de icke kunna vara det och uttryckt den förhoppning, att något anspråk i den vägen icke måtte på dem ställas.

Jag skall nu endast bedja att få upptaga ett par mindre anmärkningar. Herr Statsministern yttrade, att indelningsverket blifvit sedan 1869 »söndertrasadt». Ja, indelningsverket är söndertrasadt. Men dertill har jag åtminstone icke bidragit och kan ej annat än beklaga att så är. Indelta armén är likväl icke söndertrasad; den står ännu lika lifskraftig om icke lifskraftigare än den gjorde 1869, och är icke mindre lämplig nu än då att utgöra grunden för en organisation. Så väl inom Riksdagen som utom densamma har vid flera tillfällen såsom en skräckbild framhållits den omständigheten, att med användande af indelta trupper makar och fäder ställas främst i försvaret. Nu är emellertid förhållandet, att dessa makar och fäder icke ställas främst i försvaret, utan de ingå med öfriga stridande i samma led eller, om de icke stå i ledet, intaga de under sjelfva striden, i följd af det befäl de bekläda, sin plats bakom detsamma. Jag skall tillåta mig taga en bild, för att visa, huru litet det anförda förhållandet i sjelfva verket har att betyda mot hvad man föreställer sig. I en af de blodigaste drabbningarna under sista fransk-tyska kriget, vid Gravelotte, förde tyskarne i striden något öfver 200,000 man. Deras totalförlust uppgick till nära 20,000 man, deraf utgjorde antalet döda och dödligt sårade 4,909. Om jag nu öfverför detta på våra förhållanden och tänker mig ett större fältslag, deri icke gerna mer än fyra arméfördelningar kunna komma att sammanföras, således inalles en styrka af omkring 70,000 man, och jag vidare antager samma förlustproportioner som vid Gravelotte, så skulle totalförlusten blifva 7,200 och antalet döde och dödligt sårade 1,700 man. Om nu afdrag härifrån göres för de i striden deltagande specialvapen, i hvilka indelta trupper icke ingå, med 10 procent, så återstår i öfrigt en förlust i döde af 1,530 man, och då af dessa $\frac{1}{4}$ kan beräknas utgöras af indelt trupp och $\frac{3}{4}$ af beväring, skulle förlusten af sådan trupp utgöras af cirka 382 man; men då nu, i öfverensstämmelse med tillförene derutinnan meddelade officiella uppgifter, endast 75 procent indelt manskap kunna antagas vara gifta, så skulle förlusten döde fäder och makar af detta manskap komma att utgöra omkring 286 man. Denna förlust bör åter fördelas på de 16 till 18 indelta regementen, som kunna antagas hafva i den afgörande striden deltagit, och den på hvarje regemente eller hvarje provins sålunda uppkommande, i medeltal till 16 à 18 man sig belöpande förlusten fäder och makar kan icke under ett krig, då så många olyckor i alla riktningar komma öfver oss, hafva så mycket att betyda, som man velat framställa.

Man har noga nagelfarit med den reservation, jag tillåtit mig afgifva, likasom hade den anspråk på att vara en fullständigt utarbetad organisationsplan eller som förelåge den såsom ett förslag till Riksdagens afgörande, fastän hvarken jag eller någon annan framställt proposition på densamma och fastän jag sjelf från början förklarar, att jag med reservationen icke afsett att framlägga någon organisationsplan, utan endast angifva det syfte, i hvilket jag tänkt mig en sådan. Har jag emellertid dervid förbisett en och annan detalj i kostnadsberäkningarna,

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

detaljer, för hvilkas exakthet jag på förhand sagt mig icke vilja svara, så hoppas jag för visso, att sådant icke skall lända till underkännande af de grundsatser, jag deri uttalat och hvilkas giltighet icke kan vara beroende af ett eller annat ofrivilligt förbiseende eller räknefel från min sida. Jag har uttryckt den åsigt, att stammen i Kongl. Maj:ts förslag bör förstärkas, och jag har underskrifvit ett yttrande, gående derpå ut, att stammen bör till det minsta utgöras af 30,000 man. Och jag har icke funnit skäl att sedan frågå denna min åsigt; men jag anser att stammen behöfver förstärkas icke blott till sin numerär, utan äfven till sin inre halt, sin kärna. Då jag yttrar detta, ber jag att på det bestämdaste få betona, att jag för min del icke anser, att den nya stammen behöfver blifva af mindre moraliskt god beskaffenhet vid antagandet och ännu mindre att den skulle komma att under skolöfningarna derutinnan försämras, då den tvärt om bör derifrån utgå starkt och fördelaktigt utvecklad till både kropp och själ, men jag har i stammen hellre velat se äldre, med pligtens och tjenstens fordringar mera förtrogne soldater; med ett ord så som 1865 års landtförsvarskomitè yttrade: sådana, som genom en längre tids tjenstgöring kunna tillegna sig, utbilda och fortplanta den grundligare krigsbildning och aldrig svikande disciplin, som med nutidens ökade fordringar på krigsduglighet äro så nödvändiga för arméns sammanhållning, samt vinna den stadga i lynnet, det ordningssinne, den vana vid tjenstens fordringar, den införlifning med sin trupp och sitt befäl, den militära uppfostran, med ett ord de militära egenskaper, som skilja soldaten från den vapenöfvade ynglingen, och hvilka, i det de med en längre tids tjenstetid stå fast, under det de årliga beväringssklasserna till- och afgå, böra på det unga värnpliktiga manskapet utöfva den hufvudsakliga inflytelse, att derigenom åt det hela förvärfvas det mått af fasthet, sammanhållning och disciplinärisk stadga, som i annat fall endast genom mycket förlängd öfningstid för alla kunde vinnas. Det är denna sanning, som jag sedan länge har varit genomträngd af och som mycket har bidragit att föra mig till den ståndpunkt, jag nu intager i denna fråga. Behovvet emellertid af en förstärkning af stammen, uti Kongl. Maj:ts förslag, faran för att derutinnan öfvergifva hvad vi ega, och den, såsom jag tror, berättigade fruktan, jag hyser, att huru svag, huru otillfredsställande än den nya stammen under tillämpningen kan komma att visa sig, vi icke ändå skulle kunna vinna en utsträckning af den värnpligt, som nu är föreslagen, och hvilken, sådan den högst är ifrågasatt, ändock är alldeles för svag för att kunna skapa krigsdugliga trupper — dessa omständigheter i förening med de vilkor, som äro fästa vid antagandet af förslaget, hafva varit bestämmande för min åsigt om det företrädesvis lämpliga i att grunda utvecklingen af försvaret på bestående förhållanden. Men denna åsigt, som hos mig icke är ny och icke framkallad af hvad som nu har förekommit, utan sedan lång tid tillbaka bestående, varm och lefvande, har jag likväl kunnat frågå — jag har visat det — och jag är fortfarande beredd att göra det, derest något godt sättes i den indelta arméns ställe.

Till slut ber jag nu få betona, att jag aldrig förnekat det Kongl. förslagets militära förtjenster, ännu mindre den stora skicklighet, hvarmed dess olika delar blifvit sammanlänkade, men jag har ansett och

anser fortfarande, att det icke gifver tillräckliga garantier för styrka och fasthet, och i den uppfattningen har jag icke bland fackmän stått ensam. Vidare har jag ansett och anser, att de offer, det förutsätter, äro oberättigade, och derutinnan står jag ännu mindre ensam. Må man därför icke förtycka dem, som, då fråga är att besluta öfver indelta arméns öde, öfver dess vara eller icke vara, blifva tveksamma eller rent af ovilligt stämda mot det Kongl. förslaget. Det gäller denna armé, hvars stora sedliga kraft och medborgerliga dygder icke äro af någon annan armés öfverträffade, hvars stora pligttrohet och goda disciplinära förhållanden äro obestridda, och hvars tapperhet och uthållighet i striden man icke har rätt att betvifla — denna armé, om hvilken från en upphöjd ståndpunkt yttrats, att den breder likasom ett nät af ordning öfver hela landet och som, rätt ordnad, väl öfvad och handled, skulle blifva en stamtrupp för vår beväring, som icke lemnade mycket öfrigt att önska.

Jag kan icke rösta för afskaffande af denna armé, så länge jag ännu icke med visshet kan förutse, att något erkänt godt sättes i dess ställe.

Detta anförande mottogs med talrika bifallsyttringar.

Herr Forssell, Hans: Efter de utförliga yttranden, som Kammarens sakunnige och politiskt betydande ledamöter i detta ämne afgifvit, tillkommer det mig att endast i korthet antyda skälen för mitt votum.

Jag har, likasom så många andra i denna Kammare, genom den förebragta utredningen kommit till den öfvertygelse, att den af Kongl. Maj:t föreslagna härordning i alla de stycken, som för en *krigsorganisation* äro väsentliga i afseende å styrka, smidighet och fyllighet, eger afgjort företräde framför den nuvarande. Jag anser äfven erfarenheten hafva tillräckligt ådagalagt, att så länge vi kvarstå på indelningskontraktens och torpsystemets grundval, kan den svenska representationen icke enas om en förbättring eller utveckling af den nuvarande härordningen, som i någon mån uppväger och motsvarar fördelarna af den nu föreslagna organisationen. Denna min öfvertygelse bestämmer också min röst i frågan.

Den omständigheten, att med den nu föreliggande propositionen om ny härordning är förenadt ett förslag om afskrifning af tio procent af grundskatterna, kan icke verka afskräckande för mig, och jag förmodar icke heller för dem, som i likhet med mig, vare sig såsom Konungens rådgifvare eller såsom utskottsledamöter, redan för sex år sedan tillstyrkt eller förordat ett afskrifningsförslag, med hvilket det af Kongl. Maj:t nu framlagda är i väsentliga stycken nära öfverensstämmande.

Jag hyser den största aktning för anspråken på en utveckling af vårt sjöförsvaret och ej mindre för yrkandet å ett ännu mera genomfördt värnpligtssystem, än det nu föreliggande. Men förespeglingarne om ett alldeles nytt försvarssystem, hufvudsakligen bygd på en stor flotta, eller om en i framtiden hägrande fullständig värnpligtsorganisation kunna icke locka mig från skyldigheten att i detta ögonblick med min röst understödja den förbättring af vårt försvar, hvilken, hvad man än derom

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

må säga, framför alla andra möjliga och tänkbara, har det företrädet, att den står närmast till ett förverkligande. Ty huru varmt och uppriktigt enskilde ledamöter af denna Kammare än må nitälska för ett kraftigt sjöförsvar eller en värnpligtsarmé, är det dock ett bedröfligt långt steg från det rena *afslag* på den Kongl. propositionen, hvori denna nitälskan inom Kammaren gifvit sig uttryck, och till ett Kammarens eller Riksdagens godkännande och upptagande af dessa enskilde ledamöters önsksningar, löften och reformplaner. Hvad man i detta ögonblick allra minst får glömma, mine herrar, det är, att under senaste tolf år Riksdag efter Riksdag förkastat förslag till förbättring af indelningsverket, med begäran om ett värnpligtssystem, förkastat ett fullständigt värnpligtssystem med begäran om en värnpligtsarmé med stam, förkastat partiella reformer af härordning och skatteväsen med begäran om en total reform, förkastat en värnpligtslag med begäran om — ingen ting samt dessutom under hela denna tid förkastat eller till en obetydlighet reducerat upprepade framställningar om verklig förbättring af vårt sjöförsvar. Skulle nu, då ett försvarssystem, som onekligen väl motsvarar den lösning Riksdagens Kamrar en gång tänkte sig af dessa frågor, slutligen varder Riksdagens pröfning understäddt, skulle nu äfven detta blifva förkastadt, då må det visserligen vara sant, att den under tolf år fullföljda serien af försök att vinna ett stort mål är bragt till ändtligt slut. Det kan ju ock vara möjligt att utsigt framdeles varder öppnad mot en ny serie af försök; men måne icke den närmaste följden af ett *afslag*, synnerligen inom denna Kammare, är den, att grunden skakas för det förtroende, man är berättigad och skyldig att hysa om Riksdagens allvarliga afsigt att vilja förbättra försvaret? I några af de hittills gjorda försöken att vinna det stora målet, och äfven i första uppslaget till detta sista, har jag efter måttet af mina krafter deltagit, och jag ärnar hålla ut till slutet dermed, så mycket hellre som jag finner de af Kongl. Maj:t nu framställda förslag innebära en hedrande och aktningvärd uppgörelse. Den nya, de oberäkneliga möjligheternas väg, som några nu så hoppfullt utpeka, visar mig deremot ännu ingen skymt till en lycklig lösning, vare sig af den ena eller andra frågan. Jag kan hafva orätt häri, och intet skulle mera glädja mig, än om framtiden vederlade mina farhågor att med ett *afslag*, synnerligast i denna Kammare och på denna del af propositionen, skulle ett verkligt »glidande utför på det sluttande planet» taga sin begynnelse. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Jemväl detta yttrande efterföljdes af bifallsrop.

Friherre Ericson: Då man är den 36:te i ordningen af Kammarens ledamöter, som i denna fråga fått ordet, så vet jag allt för väl att man är Kammaren skyldig att fatta sig kort, och jag skall också inlösa denna fordran, som jag anser Kammaren hafva så väl på mig som på de talare, som härefter komma att uppträda. Det är emellertid en del af det Kongl. förslaget, som jag anser ännu icke hafva blifvit så väl belyst, som jag anser den behöfva, eller framhållen i den dager, i hvilken jag anser att den bör framstå för Kammaren, innan Kammaren fattar sitt beslut. Det är nemligen frågan rörande stammen.

Förslag till
lag om här-
ordningen.

(Forts.)

Då man tänker på den stam, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslagen, så är det helt naturligt, att man äfven eignar en tanke åt den nuvarande stammen, och det är ju också naturligt att man uppdrager en jemförelse mellan dem för att komma till klarhet om hvem af dem, som är bäst. Härom är dock så mycket taladt, så att vidare är onödigt hvad den gamla stammen beträffar. En sak vill jag dock vidröra. Jag har vid mångfaldiga tillfällen deltagit i Riksdagens förhandlingar angående försvarsverkets ordnande, väl icke i denna Kammare, men i den Andra, och jag har alltid förvånat mig öfver att, när tal är om den försvarsorganisation vi ega i vårt nuvarande indelningsverk, man från båda sidor hållit fram den af denna organisation framgående produkten, den indelta soldaten, i en nästan idealisk dager.

Jag tror, att det icke är fullt berättigadt, hvad som i det afseendet yttrats. Vi som bo på landet känna den indelta soldaten och den indelta organisationen. Vi veta att bland de indelta soldaterna finnes det folk, som är mycket bra. Det stora flertalet är bra. Bland dem finnes det också folk, som icke är bra; alldeles som bland andra meniskor. I afseende å tjenstgöringen finnes det folk, som är mycket bra och bättre, än man på grund af organisationen har rätt att fordra, och folk, som alldeles icke är att stå efter. Inga militärer kunna förneka, att så är förhållandet, och märkvärdigt vore, om det vore på annat sätt. Med ett ord, jag kan icke finna, att den indelta soldaten är på något sätt annorlunda än de svenska arbetande klasserna på landet i allmänhet; han är hvarken bättre eller sämre än dessa. Man har icke någon rätt att begära och fordra detta.

Hvad beträffar den stam, som af Kongl. Maj:t är föreslagen, har denna blifvit öfveröst, om jag så får säga, med otidigheter, redan innan den blifvit född. Det har användts för att karakterisera den sådana pöbeluttryck, att jag icke vill här upprepa dem. Detta har icke skett här i Kammaren utan i pressen. Finnes det då något, som kan göra den af Kongl. Maj:t föreslagna stammen förtjent af ett sådant mottagande? Jag skall bedja att få granska den något.

Man har till en början jemfört dem med våra nuvarande värfvade regementen, som äro impopulära. Det är orättvist det tadel, som dessa regementen fått uppbära. Detta har en talare, som före mig haft ordet, Grefve Lagerberg, hvilken är närmast om att taga deras försvar, vederbörligen bevisat. Jag anser således det icke vara någon vanära för den blifvande stammen, om den skulle jemföras med den nuvarande värfvade armén. Men den kan *icke* med denna armé jemföras, och det af det skälet, att den blifvande stammen är på ett helt annat sätt organiserad och underhållen.

Då herrarne läst det Kongl. förslaget i fråga om underhållet och aflöningen för armén, finna herrarne hvad det är, som här bjudes den ungdom, som tager anställning såsom stamsoldater. Äfven förutsatt att på Utskottets förslag i den vägen skulle något prutas, är det dock sådana materiella fördelar, som här erbjudas, att jag frågar: hvar i vårt land skola unga personer ur den arbetande klassen — och icke endast denna, utan äfven de mindre bemedlade klasserna i öfrigt — nå sådana fördelar, som här enligt Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag erbjudas dem. Enligt Utskottets förslag skulle de få i lön 120

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

kronor, i årlig städja 120 kronor, d. v. s. sammanlagdt 240 kronor om året. De skulle dertill hafva något, som motsvarar den s. k. tobaksskillingen i den nuvarande armén, och utgörande 5 öre om dagen. Vidare äro de klädda och födda samt hysta och undervisade. I 18 månaders tid räcker denna undervisning. Jag behöfver lyckligtvis i detta fall icke göra några förespeglingar, som jag icke kan visa, att de verkligen synas uppfylla mina förhoppningar angående den stam, som Kongl. Maj:t föreslår. Den är, såsom jag nämnt, icke jemförlig med den nuvarande värfvade armén, men har sin förebild i en institution, som redan finnes i vårt land, nemligen volontärs- och underbefälsskolorna. Sedan Riksdagen på Kongl. Maj:ts förslag beslutat, att antalet volontärnummer skulle ökas vid hvarje regemente, är antalet nu högst betydligt, jag vill minnas 48 vid hvarje regemente. Detta är ungefär 5 å 6 gånger så många, som behöfves för att rekrytera underofficerarnes led. Dessa platser äro så eftersökta, att för hvarje ledigt volontärnummer har chefen 8 å 10 att välja på. Det är söner till underofficerare, inspektorer o. d., som insätts såsom volontärer på regementena, för att de skola komma i besittning af den vakanta nummerlönen. Denna är olika på olika regementen, men torde i medeltal uppgå till ungefär 150 kronor. Hvarje gång de äro uppkallade till tjänstgöring få de föda och kläder samt undervisning, och det utmärkt undervisning. De hafva icke rättighet att tjena längre än till 26 år. De äro således temligen jemförliga med den stam, som här är föreslagen, för den händelse de icke blifva befordrade till underofficerare, och detta blir i allmänhet endast $\frac{1}{6}$.

Om herrarne besökt dessa volontärskolor, skulle här icke framkommit sådana suppositioner angående den stam, som af Kongl. Maj:t är föreslagen. Man kan icke besöka dem utan att känna sig glad och tillfredsstäld, just därför att man hoppas att på det sättet vår stam i framtiden skall behandlas och skötas.

Desse unge män, som enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle utgöra stammen, skulle helt naturligt, sedan de genomgått sådan undervisning — undervisning icke endast i militära ämnen, utan i *alla* ämnen, hvori officerarne kunna meddela undervisning, och af hvilken de i hela sitt kommande lif skulle hafva fördel och nytta — i regeln utgå till förmansposter i yrkena. Hvad detta betyder för ett lands ekonomiska utveckling, att man nemligen årligen har att tillgå 5,500 sådane män ur de mindre bemedlade klasserna, som gå ut i lifvet sedan de lärt sig lydnad och ordning samt fått sådan undervisning, derom borde väl meningarne icke vara delade.

Jag frågar om vi hafva råd att släppa bort ett sådant tillfälle att hjälpa vårt land framåt, ty det kommer det ovilkorligen att göra. Således, långt ifrån att hafva någon misströstan om den stam, som nu är af Kongl. Maj:t föreslagen, hyser jag den lifligaste förhoppning om att den icke blott skall hålla hvad den lofvar, utan äfven gå långt öfver våra förväntningar. Med fullaste hjerta önskar jag bifall till den del af Kongl. Maj:ts organisation, som angår anskaffande af soldater.

Här har äfven under diskussionen vidrörts ett ämne, som varit föremål för mycken agitation i pressen förut och äfven samtalsvis man och man emellan, nemligen opinionen i landet; och denna opinion i

landet har här fått förespråkare, som jag förut icke hört uttala sig för densamma, uttryckt som den nu är, nemligen genom folkmöten. Det är folkmötenas resolutioner, som härvid afses, och dessa skulle gå i den riktning, att det Kongl. förslaget icke borde antagas, och då de vore uttryck för folkets verkliga åsigt om saken, skulle riksdagsmännen vara skyldiga att vid dem fästa afseende. Nu veta herrarne till att börja med, att deltagarne i dessa folkmöten i allmänhet hafva litet svårt att vara hemma i alla frågor, som välvilligt bruka föreläggas dem till behandling. Särskildt hvad försvarsfrågan vidkommer, hafva de allra löjligaste misstag blifvit gjorda, hvilket äfven af dem, som mest välvilligt betraktat dessa resolutioner, icke kunnat förnekas. Men det vore ingen nöd, om dessa folkmötesresolutioner verkligen uttryckte deras åsigt, som deltagit i mötet; och ännu mera, om de vore uttryck för de allmänt gällande åsigtterna i trakten. Nu är det alldeles icke på det viset. Atminstone är det mycket liten chance för att folkmötena skulle uttrycka någon större opinion i orten. För dem af herrarne, som varit med om folkmöten, behöfver jag icke beskrifva, huru det vid dem går till och huru lätt det är att fabricera en eller annan opinionsyttring. Der uppstiga personer som hafva lätt för att tala, eller åtminstone tro att de hafva det, och som hafva några fraser i sin makt, specielt folkskolelärare. De hålla föredrag och föreslå resolutioner, och den stora mängden sitter tyst och hör på. Det är åtminstone min erfarenhet af saken, att vanligen de, hvilkas omdöme mest betyder, vid dessa tillfällen icke uppträda eller medverka. Den stora mängden har icke lust eller anledning att opinera, då det icke gäller något positivt beslut, eller någon utgift för ögonblicket. De hafva icke lust att inlåta sig i gräl, utan tiga och småle och gå hem, och så är en resolution fattad, som skall vara ett uttryck för folkets och ortens åsigt. Så går det verkligen till. Vidare är det icke någon konst att få i hop ett möte, som beslutar i oppositionel riktning. Men det är en betydlig skilnad att få i hop ett möte, som beslutar en opinionsyttring för en sak, som man väl är öfvertygad om att den är nödvändig, men som man ingalunda är entusiasmerad eller vill hurra och afgifva opinionsyttringar för, utan endast af fosterlandskärlek skulle vilja underkasta sig.

Jag tror icke att jag betydligt misstager mig, om jag håller före, att det verkliga förhållandet är, att i den fråga, som nu föreligger, opinionen hos de tänkande — och andra kan det väl icke vara fråga om — mera är för än mot det Kongl. förslaget. Det finnes visserligen ingen entusiasm för det, ty det har man i allmänhet icke för ökade bördor; men man underkastar sig det och finner det nödvändigt och har slutligen kommit till den öfvertygelsen, att man svårigen kan få frågan löst på ett bättre sätt.

Här har under diskussionen yttrats och föreslagits, att vi borde mera fästa oss vid vigten af sjöförsvaret än landtförsvaret. Det skulle vara betydligt billigare och vi skulle då lyckas bättre att mota en fiende, än vi skulle lyckas på land. När dessa förhållanden varit densamma i många herrans år och det således varit god tid att förut komma fram med dessa åsikter, kan jag icke neka till, att det åtmin-

*Förslag till
lag om här-
ordningen.*

(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

stone har sken af, att denna plötsligen påkommande ömhet för sjöförsvaret tillkommit för att litet blanda bort korten och hjälpa till att slå omkull Kongl. Maj:ts förslag angående landtförsvaret. Och detta så mycket mera, som det förefaller mig att talet om sjöförsvaret vore mera på sin plats, när utlåtandet N:o 2, som verkligen handlar om sjöförsvaret, kommer att föredragas, än här under diskussionen om utlåtandet N:o 1, som handlar om landtförsvaret. Jag skall för min del visst icke vara emot sjöförsvarets förstärkande, då den frågan förekommer, utan biträda dertill allt hvad jag kan och således stå på samma sida, som de ärade herrar, hvilka nu visat sig så måna om sjöförsvaret. Jag hoppas endast att, då regeringen kommer med ett sådant förslag, den då ej skall till sin missräkning finna, att dessa herrar hoppat i land.

Jag anhåller om bifall till förevarande punkt af Kongl. Maj:ts förslag.

Som trettiofva talare ännu funnos anmälda till erhållande af ordet i förevarande ämne, uppsköts den fortsatta öfverläggningen härom till aftonsammanträdet.

Upplästes och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, N:o 33, till Konungen i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring i Kongl. Kungörelsen angående kurhusafgiftens upphörande och införande af en allmän sjukvårdsafgift den 26 Augusti 1873.

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg af följande lydelse:

Riksdagsmannen Herr O. P. Rylander lider af ansigtsros och kan på grund deraf ej lemna sina rum, hvilket härmed intygas. Stockholm den 19 Maj 1883.

Mauritz Aspelin.

Andre Stadsläkare.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.